

hláská

ročník XIII, 2002, č.2

Na skok v Japonsku

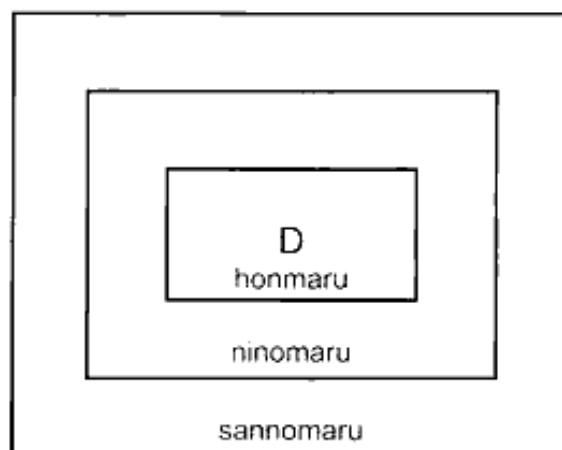
Josef Čihák

Tento příspěvek není zasvěcenou studií o japonských hradech, ale snaží se poskytnout základní informace a vstupní orientaci. Před rokem jsem se spolu s dalšími zástupci města Plzně zúčastnil konference o životním prostředí v japonském městě Takasaki, které je partnerským městem Plzně. Program byl náročný a kromě jednání konference obsahoval odborné exkurze a návštěvu Nikkó a Tokia. V krátkých blocích volna nebylo možno navštívit existující hrady, které byly od místa pobytu příliš vzdáleny. Měl jsem možnost pouze prohlédnout pozůstatky opevnění bývalého hradu v Takasaki a zahlédnout areál císařského (dříve šogunova) hradu v Tokiu z okna autobusu. Až po návratu jsem nahlédl do některých pramenů, abych si utvořil určitý přehled. V tomto příspěvku bych se chtěl podělit se svými poznatky o japonských hradech, které mohou posloužit i jiným zájemcům.

Historie japonských hradů je úzce spjata s historií samotného Japonska. Až do poloviny 16. století byla země rozdělena asi do 250 panství válčících knížat (*daimjó*). Hradům předcházela jednoduchá opevnění, která byla budována kolem jejich sídel. Protože knížata bojovala mezi sebou a získávala více půdy, potřeba větších a silnějších opevnění rostla. Během období Sengoku (období válčících knížectví, století provinčních válek, 1467 - cca 1600) byly po celém Japonsku postaveny stovky hradů. První hrady byly postaveny vysoko na vrcholcích nepřístupných hor, kde sloužily jako pozorovatelná a bezpečná útočiště *daimjó* během válek. Tyto hrady jsou relativně malé a neobsahují rozsáhlé příkopy a jiné obranné prvky obvyklé u jiných hradních typů. Nazývají se *yamajiro* (horský hrad), příklady tvoří hrady Iwakuni a Gifu. Postupně se stalo nezbytné vést válku z hradů, ale také spravovat a vládnout, řídit rostoucí armády a sledovat stále se měnící síť spojenečství. Zájem o hrad na vrcholku hory tak poklesl z mnoha praktických důvodů a hrady se začaly stavět na nízkém vrchu s dobrým výhledem na okolní nížinnou oblast, dopravní síť a řířová pole (typ *hirayamajiro* - příklad Himeji-jó). Hlavní věž těchto hradů se stavěla rozměrnější a vyšší než u horských hradů, aby poskytovala výhodné místo pro pozorování okolní krajiny. Kolem hradů byl prostor pro soubory objektů vojenských posádek, kam byli přita-

hováni samurajové, řemeslníci a obchodníci. Rovinné hrady (*hirajiro*) se stavěly v rovinném terénu a byly opevněny převážně zemními valy a vodními příkopy (příklady Osaka-jó, Nagoya-jó a Edo-jó).

Jeden ze sjednotitelů, Oda Nobunaga (1534 - 1582) začal dobývat Japonsko v roce 1560, v roce 1562 se spojil s Tokugawou Iejasuem a v roce 1568 opanoval Kjóto. Vytlačil šoguna a nazval se pánem říše. V roce 1579 postavil první hrad typu *hirayamajiro*, Azuchi nad jezerem Biwa. V roce 1582 byl zavražděn a hrad Azuchi byl po jeho smrti zničen. Portugalský jezuitský misionář a kronikář Luis Frois (1532 - 1597), který v Japonsku strávil více než 30 let, je autorem tohoto popisu hradu: "Na kopci uprostřed města postavil Nobunaga svůj palác a hrad, který lze z hlediska architektury, pevnosti, bohatství a nádhery přirovnat k největším stavbám v Evropě. Je obehnan silnými, dobře stavěnými zdmi, které jsou přes 60 pídí vysoké a na některých místech ještě vyšší; uvnitř je mnoho krásných a vybraných domů, z nichž všechny jsou zdobeny zlatem a jsou tak útulné a vkusné, že snad dosahují vrcholu lidské elegance. Uprostřed se nachází věž, kterou nazývají *tenšu* a ta má ve skutečnosti mnohem vznešenější a okázalejší vzhled než naše věže. Skládá se ze sedmi pater, která jsou zevnitř i zvenku navržena

Zjednodušené schéma japonského hradu. D = donjon

Pohled na jádro hradu Himeji-jō z roku 1601, přezdívaného Bílá volavka

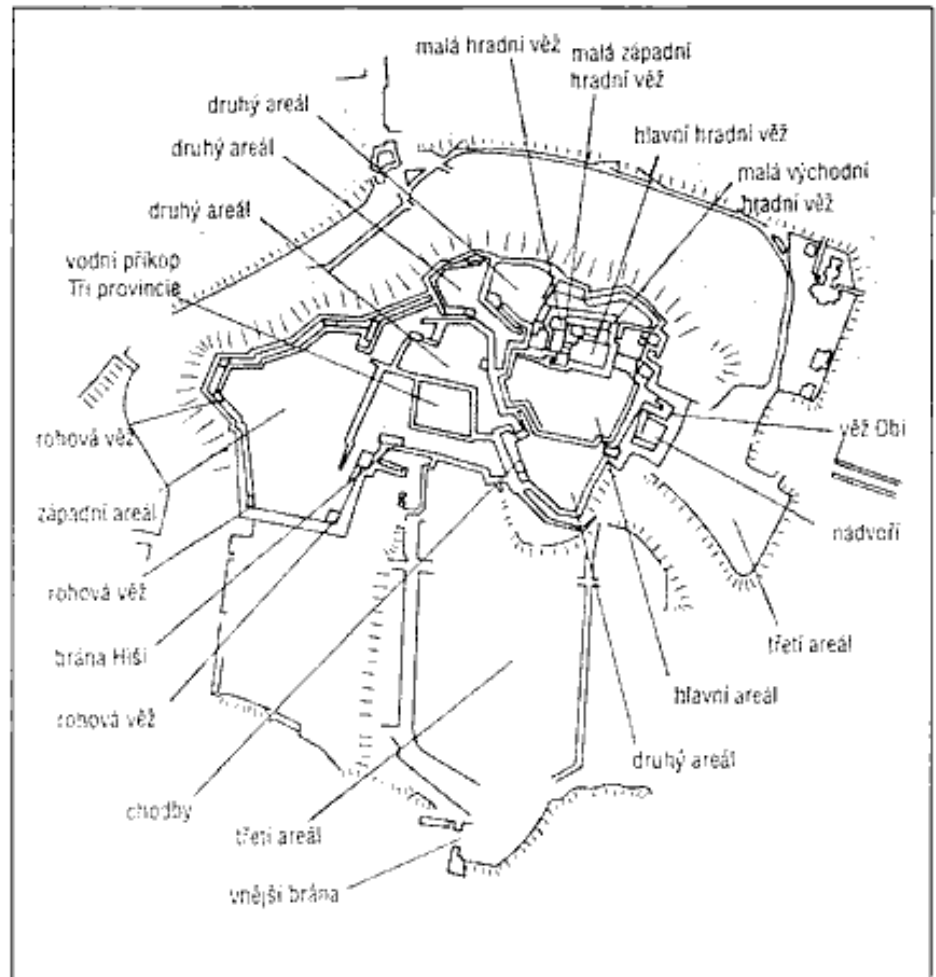
v krásném architektonickém stylu: říkám zevnitř i zvenku, protože vnitřní stěny jsou bohatě zdobeny zlatem a různými barvami a vnější stěny množstvím různých barev... Jednoduše řečeno, celek je velice krásný, vznešený a oslnivý. Jelikož je hrad posazen na vyvýšenině a sám se tyčí do výše, vypadá, jakoby dosahoval do oblak a je vidět ze široka daleka. Skutečnost, že hrad je celý vybudován jen ze dřeva, není vůbec zřejmá ani zevnitř, ani zvenku, protože působí, jako by byl vystavěn z kamene a mramoru." Za Nobunagova sjednocování a ovládnutí větší části země lze hovořit o vzniku velkolepých hradů v dnešním smyslu s hlubokými vodními příkopy, silnými zdmi, spleťnými nádvořními a vysokými věžemi.

Tyto velké hrady nebyly pouze pevnostmi. Byly také středisky administrativy a obytnými čtvrtěmi vládců a *daimjóů*. Pro zjemnění temných a spartánských interiérů byly stěny a zástěny nádherně zdobeny. Tyto palácové rezidence podnítily rozvoj maleb na stěnách a zástěnách, s využitím zlatých plátek a pestrých barev, které byly nejkrásnějšími projevy umění tohoto období. Sjednotitelé středě podporovali malíře a řemeslníky, kteří tyto hrady zdobili. Například pro hrad Azuči zaměstnal Nobunaga jako svého hlavního umělce Kanóa Eitokua. Byl to rozsáhlý projekt. Jelikož bylo potřeba zpracovat několik čtverečních kilometrů prostoru, zorganizoval Eitoku celé týmy malířů, aby zrealizovali jeho návrhy. Každé patro sídla bylo vyzdobeno odlišným námětem. Například v nejvyšších patrech, symbolizujících Nobunagovo úsilí vládnout celému Japonsku, byly zástěny v místnostech pozlaceny a pomalovány výjevy starověkých čínských vládců jakožto kulturních hrdinů. V nižších patrech byly zástěny zdobeny buddhistickými náměty, čtyřmi dovednostmi pána, motivy koní, sokolů, plátek, květin

a krajin. Hrad zahrnoval buddhistický chrám a jeviště divadla *nó*.

Zásadním důvodem Nobunagových vítězství bylo obratné užívání mušket, které byly do Japonska zavedeny před pouhými třiceti lety. Dal dohromady mušketovou brigádu o 3000 mužích, rozdělil je do tří střídajících se řad a tím docílil toho, že mohl hromadně střelět každých 10 vteřin. Protivníci spoléhající na muže na koních s meči a kopíčky byli proti střelbě bezmocní. Celých 10 let mu však vzdorovala militantní buddhistická obec stoupců Právě Čisté země. Nakonec Nobunaga obklíčil v roce 1574 dvacet tisíc stoupců této obce (mužů, žen i dětí) v Nagasimě a doslova je usmažil k smrti. Byla to pravděpodobně nejbrutálnější bitva japonských dějin.

Jeho nástupce Tojotomi Hidejoši (1536 - 1598) pokračoval ve sjednocování a vládl jako regent. Oddělil samuraje od rolníků a donutil je žít v hradních městech. Založil půdní registry na základě úrodnosti půdy, které zjednodušily středověké druhy držby půdy. Tento pozemkový a daňový systém zůstal v platnosti po dalších 300 let až do roku 1872. Po smrti Hidejošioho byla zřízena rada, která vládla místo jeho nezletilého syna. Členové rady usilovali o převzetí moci. Jeden z členů rady, Iejasu Tokugawa (1542 - 1616), v roce 1600 v bitvě u Sekigahary porazil své rivaly a založil sógunát, který přetrvával až do r. 1867. Titulu sóguna se vzdal již za dva roky ve prospěch svého syna Hidetaka a založil tak dynastický precedens předávání úřadu potomkům z rodu Tokugawa. Iejasu Tokugawa sídlil od roku 1590 v Edu (1868 pře-

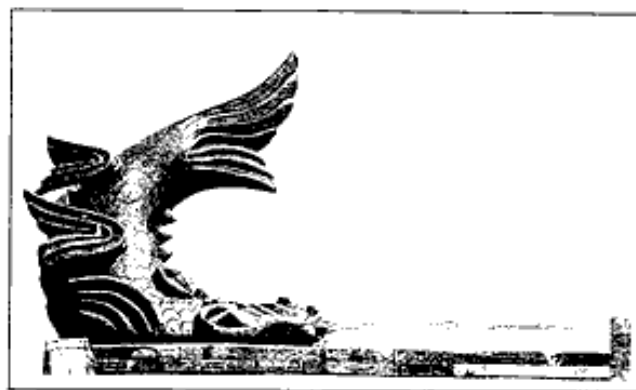

Půdorys hradu Himeji-jō

jmenováno na Tokio). Tokugawský šógunát přetrval 15 generací (264 let). Toto dlouhé mírové období umožnilo dozrání jedinečného japonského kulturního stylu a šíření vyššího stupně vzdělání a technologií. Ačkoliv bylo ustanoveno tak dlouhé období míru, hrady přesto zůstaly důležitým symbolem autority. Za režimu Tokugawa bylo stanoveno, že každá provincie má mít jeden hrad a žádná nesmí mít více než jeden. Jako důsledek byly některé provincie bez hradů nuceny vybudovat v podstatě zbytečné hrady. Jiné provincie musely zbořit někdy historicky významné hrady, aby neměly více než jeden hrad. Tento zákon, známý jako *ikkoku ichijoo*, také zavazoval *daimjó* riskat povolení od vlády Tokugawa k výstavbě, přestavbě nebo renovaci jakéhokoliv hradu. Zvláště vynalézávé bylo pravidlo *sankin kótai*, kterým šógunát účinně kontroloval moc *daimjóů*. Nejbližší členové jejich rodin museli jako rukojmí povinně pobývat v sídelním městě a *daimjóové* museli závazně střídát každý druhý rok svá sídla mezi sídelním městem a svým domácím panstvím. Střídání probíhala formou nákladných procesí, což spolu s vedením dvou přepychových sídel udržovalo *daimjóy* na uzdě. Během období Edo (1603 - 1867) bylo v Japonsku přibližně 170 hradů. V jeho závěru potřeba hradů poklesla a staly se relikty minulosti.

V roce 1873 vláda Meiji přijala "Zákon o zrušení hradů" k vymýcení těchto nežádoucích relikvů feudalismu. Kolem roku 1875 byly více než dvě třetiny ze 170 hradů z období Edo odstraněny. V následujícím období pak bylo mnoho dalších hradů zničeno požáry, zemětřesením a 2. světovou válkou. Zůstalo pouze 12 původních hradních donjonů. Některé byly prohlášeny kulturními památkami. Dokonce i ty nejvýznamnější hrady ztratily většinu ze svých původních pozemků a periferních budov. Obnovený zájem o historii ve 20. století vedl k rekonstrukci mnoha starých hradních donjonů. První rekonstruovaný donjon byl Osaka-jó v roce 1931 a byl proveden z betonu. Druhá rekonstrukce byla Gijohachiman-jó v roce 1933 a třetí Igaueno-jó v roce 1935. Tyto dva byly provedeny ze dřeva. To jsou jediné tři hrady rekonstruované před 2. světovou válkou. Po ní ale byly hrady rekonstruovány jeden za druhým. Rekonstruované donjony jsou obvykle provedeny z betonu a bývají v nich místní historická muzea. V některých případech stará brána, příkop, nebo dokonce kamenné základy donjonu pocházejí z původního hradu.

V oblasti obklopující lokalitu dřívějšího hradu se i v dnešních japonských městech setkáme s bludištěm úzkých, klíkatých, krouťících se ulic, T-křižovatek a slepých zakončení, které charakterizují typické *jokamachi* (hradní město). Na hradní město se hledělo jako na rozšíření hradní obrany. Některá hradní města měla kromě již uvedených bludišť matoucích ulic jednu širokou třídu, která vedla přímo do hlavní brány hradu. Jakákoliv útočná síla, která by se odvážila vydat touto ulicí, by se ocitla v nejepevnější části města. *Otemon* (hlavní brána) byla nejtvrdší ze všech bran a ulice byla lemována domy věrných přívrženců. Obytná zástavba hradních měst byla přísně regulována místním *daimjó*. V těch časech všichni samurajové měli své stálé domovy v hradních městech. V samurajských čtvrtích odrážela samurajovo zařazení vůči *daimjó* blízkost domu k hradu a jeho velikost. Samurajské domy byly typická skromná obydlí, ale s výrazným

Detail replíky protipožárního talismanu *shuchi*

rozlišením, protože pouze samurajské domy měly povolené hradby a brány.

Také v Japonsku se hrady stavěly z důvodů obranných a prestižních. V případě útoku poskytoval samotný hrad i pozemky kolem něho a nescíslnými obrannými prvky dokonalé útočiště. V hlavním donjonu hradu byla patra s potravinami a zbraněmi pro případ déle trvajících bitev. Hrad byl zároveň ukázkou moc. Čím byl větší, tím byl *daimjó* mocnější a bohatší. Donjon obklopují řady hradeb, příkopy a nádvoří, které jsou neocenitelnými obrannými prvky pro každý hrad. Jsou uspořádány složitým způsobem kvůli zmatení nepřátel a znesnadnění jejich vpádu do hradu. Je pochopitelné, že znalost detailů protivníkovy hradu před útokem byla velmi žádaná. Mezi hradbami, příkopy a dalšími prvky opevnění byla skladiště, ubytovací prostory vojska, rodiny a čeledě a různé další podpůrné stavby. Hrad sám byl malou obcí.

Hrady měly obvykle tři nádvoří. Jmenují se *honmaru* (hlavní nádvoří), *ninomaru* (druhé nádvoří) a *sannomaru* (třetí nádvoří). Každý hrad je ve své koncepci unikátní, takže každé nádvoří nemusí být umístěné přesně uprostřed dalšího nádvoří. Obvykle jsou vysunuta jedním nebo druhým směrem tak, aby navazovala na krajinu a tak ještě zesílila ochranu hradu. Každé nádvoří je také obvykle zřízeno na jiné výškové úrovni. Často existují ještě další nádvoří uvnitř těchto tří.

Hlavní věže (*tenshokaku*) nebo donjony se stavěly na vysokých kamenných základech, které je chránily proti vpádu. Kameny v těchto základech nebyly spojovány maltou. Byly jednoduše kladeny k sobě větší plochou každého kamene na vnitřní stranu. To pomáhalo udržet základ na místě vlastní vahou. Protože malta nespojovala kameny dohromady, byl základ dost pružný, aby odolal mnohým zemětřesením, která jsou v Japonsku poměrně běžná. Jinak měly hrady, jako veškerá japonská architektura, většinou dřevěné konstrukce. Proto byly mnohem méně odolné proti ohni a dělostřelbě než kamenné věže evropských hradů. Stěny donjonu a jiných hradních opevnění byly kryty silnými vrstvami omítky na ochranu před ohněm. Přesto velmi mnoho hradů shořelo až do základů při požárech způsobených zemětřeseními, bleskem nebo při útoku. Obava před požáry byla tak silná, že byly na vrchol donjonu a na mnohé další prvky opevnění umísťovány talismany z velryb kosatek (*shachi*), aby je chránily před ohněm. Příklady replíky *shachi* jsou na vrcholu a na jednom ze štítů Himeji-jó. Donjon zřídka stál o samotě. Často byl připojen k menším sekcím skla-

dišť (*yagura*), menším věžím, nebo velkým branám či hradbám, které zesilovaly jeho obranu. Původní význam slova *yagura* je "skladiště šípů". Sloužila také k uskladnění všech typů zbraní, potravin a zásob. Byla umístěna strategicky, aby mohla sloužit jako hlásky a obranné terasy.

Brány (*mon*) byly strategicky umístěny v hradbách každého nádvoří, takže každý, kdo se pokoušel vstoupit do hradu, musel kličkovat vpřed a zpět, aby se dostal do vnitřních prostor a k donjonu. Měly několik různých typů. *Otemon* je termín užívaný pro hlavní bránu hradu, která je obvykle nejlépe opevněna. Stavitelé hradů používali ve svých návrzích bran mnoho technických vymožeností, aby co nejvíce ochránili hrad. Brány byly často zpevněny kovovými pláty. Dvojice sousedních bran (*masugata*) tvoří s vysokými spojovacími hradbami tvar krabice. Vnější brána je poměrně menší, zatímco vnitřní je větší a mnohem silněji opevněná. Každý nepřítel pokoušející se vstoupit do hradu by byl při pokusu o vpad vnitřní branou lapen v krabici a vystaven útokům obránců nahofe na hradbách.

Přikopy (*hori*) nemusely být zvláště hluboké, aby byly efektivní. Vnitřní zeď příkopu je vždy podstatně vyšší než vodní hladina. Nepřítel by se musel pokusit vystoupit na tuto stěnu přímo z vody, což je samozřejmě obtížný úkol. Přikopy často sloužily jako důležitá vodní cesta kolem hradu a zároveň jako spojení s blízkými řekami. Někdy se vyskytly také příkopy nenaplněné vodou. Příklady mohutných příkopů jsou v Edo-jó. Zemní valy (*hei*) jsou nízké valy s malou střešou, které ohraničují různá nádvoří a části hradu a byly umístěny na kamenných zdech každého příkopu. Často měly různé otvory nazývané *sama*, které sloužily jako střílny a bezpečná "okna" k pozorování vnějšího okolí. *Sama* navržené pro lukostřelbu byly obvykle pravoúhlé a pro palné zbraně kruhové či trojúhelníkové. Většina donjonů a skladišť byla vybavena skluzy kamenů (*Ishi-otoshi*). Z těchto otvorů mohli obránci vrhat kameny nebo lit vařící olej nebo vodu dolů na kohokoliv, kdo by se pokoušel zdolat hradby.

Znak rodu Ikeda. Ikeda Terumasa postavil hrad Himeji-jó v dnešní podobě

Skoro každý roh kamenných hradeb a základů je vybaven skluzem kamenů, protože to jsou místa, kde by útočník mohl nejspíše vyšplhat nahoru.

V Takasaki se zachovalo vnější opevnění areálu bývalého rovinného hradu s vodním příkopem a zemním valem. Dnes je parkově upraveno. Ve spodní části valu jsou opěrně zdi z mohutných kamenných bloků. Vodní příkop je stále funkční s čistou vodou a rybami, v severním úseku byla provedena krajinářská úprava s proudící vodou mezi balvany a s pěší stezkou s můstkem. Uvnitř areálu byly původně další dva vodní příkopy. Rozloha opevněného areálu je asi 17 ha (asi 560 x 300 m). Na této ploše dnes stojí moderní výšková budova radnice, která svým výrazem pokračuje v tradici dřívějších hradních věží - dominant širokého okolí a symbolů center moci. Dále jsou v areálu nemocnice, koncertní hala, městské galerie, poštovní úřad, sídlo energetické společnosti, parky a shromažďovací prostory. Areálem prochází jedna z hlavních městských tříd. Podél západní strany původního hradu protéká řeka Karasugawa, která byla původně využita k přirozenému opevnění. Nyní je oddělena rušným komunikačním obchvatem. Před prostorem bývalé západní branky na levém břehu řeky se zachovala část zemního opevnění s moderní parkovou úpravou. Z původních staveb vlastního hradu se nezachovalo nic, v prostoru východní brány byla postavena replika strážnice s věžičkou Inui. Na počátku éry Edo (1600 - 1868) spravoval hrad li Naomasa.

V Tokiu jsme kolem areálu císařského (dříve šógunova) hradu pouze projeli autobusem. Podle tohoto letmého pohledu, plánu města a historického plánu se jednalo o schéma obdobné hradu v Takasaki. Dnešní císařský palác představuje jen malou část dřívějšího komplexu budov, obklopenou rozlehlými parky. Pouze ty jsou veřejně přístupné. Šógun Iejasu Tokugawa sídlil v hradu Edo (1868 při přestěhování císařského dvora přejmenováno na Tokio) od roku 1590.

Některé japonské hrady mají typicky poetické jména nebo přezdívky. Za všechny lze jmenovat Himeji-jó, nejproslulejší a údajně nejkrásnější japonský hrad, přezdívaný Bílá volavka (Shirasagi-jó) podle bělostného hlavního donjonu (krk volavky) s přidruženými třemi malými donjony (tělo volavky). Zajímavý je také Okayama-jó, podle převážně černé barvy přezdívaný Havraní hrad (Udjo).

Na závěr stručně o některých japonských hradech. Řazeno abecedně, s anglickým přepisem japonských názvů: Aoba-jó (Sendai, Honšú; aoba = zelené listy, jó = zámek u dveří, jako přípona za jménem znamená "hrad"), zničen za restaurace Meiji a za 2. svět. války, zachovány ruiny původního sídla a krásný park. Fukuoka-jó (Kjúšú; oka = kopec, fuku = štěstí, dvojitý, složený, chrlit, pokrýt, foukat), období Edo, z r. 1601, Fukuyama-jó (Honšú; yama = hora), období Edo, rekonstruovaný. Fushimi-jó (Kyóto, Honšú), Hidejošioho hrad ve Fushimi, části Kyóta, interiér audienční síně později přemístěn do chrámu v Kyótu. Gifu-jó (Honšú; gifu = tehán, nevlastní otec), před obdobím Edo, na hoře Kinka-zan je replika původního hradu. Hagí-jó (Honšú), ruiny. Hamamatsu-jó (Honšú), před obdobím Edo. Hikone-jó (Honšú), z r. 1622, značná část původní. Himeji-jó (Honšú; hime = princezna, ji = země, pole, znak), před obdobím Edo, původně ze 4. stol., neproslulejší a údajně nejkrásnější japonský hrad

Japonské znakové písmo; znak "shiro", "jó". použitý samostatně se čte "širo", při použití na konci místního jména se čte "džó" a v obou případech znamená "hrad, zámek"

přezdívaný Bílá volavka. Hirado-jó (Kjúšú; hira = plochý, rovný, do - stupeň, místo), před obdobím Edo, rekonstruovaný. Hirosaki-jó (Honšú; hiroi = široký, prostorný, saki - hrot, špička, vrchol), období Edo, z r. 1611, v r. 1627 po zasažení bleskem hlavní obytná část vyhořela, následná rekonstrukce skončila až r. 1810. Hiroshima-jó (Honšú; shima - ostrov, pruh), období Edo, z roku 1589 (Kapí hrad), částečně rozebrán v 2. pol. 19. st., zničen atomovou bombou, obnoven r. 1958 v původní podobě, ale ze železobetonu. Inuyama-jó (Honšú; inu = pes), před obdobím Edo, z r. 1440, jeden z nejstarších hradů v Japonsku, zachovaný v původní podobě. Iwakuni-jó (Honšú; iwa = skála, kuni = země, stát), období Edo, z let 1603 - 1608, stál jenom 7 let, pak jej lenní pán nechal rozebrat a snést z kopce blíže k řece, při rekonstrukci v r. 1960 byl vrácen na kopec ale do fotogeničtější polohy, původní umístění dokládá zachovalá studna. Kanazawa-jó (Honšú), před obdobím Edo. Karatsu-jó (Kjúšú) období Edo, moderní replika hradu. Kóchi-jó (Šikoku; kóchi = náhorní rovina, orná půda, uvěznění, vazba), období Edo, první zmínka ze 14. stol., dnešní podoba z let 1601 - 1611, po požáru r. 1727 obnoven r. 1753, jako jeden z mála zachován v původní podobě. Kubota-jó (Akita, Honšú), zřícenina. Kumamoto-jó (Kjúšú; kuma = medvěd, moto - původ, základ), období Edo, z r. 1601,

patří k nejrozsáhlejším v Japonsku, vypálen v r. 1877, dnes moderní replika. Kyóto - císařský palác (Kyóto, Honšú), z r. 794, mnohokrát přestavován, dnešní stav z r. 1855. Matsue-jó (Honšú; matsu = borovice, čekat, konec), období Edo, originál ze 17. stol. Matsumoto-jó (Honšú), před obdobím Edo, z r. 1595, tři donjony. Matsuyama-jó (Šikoku), období Edo, z let 1602 - 1603, pak vyhořel, r. 1642 přestavěn, r. 1784 vyhořel znovu, opraven r. 1854. Nagagusuku - zámek (Ókinawa) z r. 1448, z hlediska použité technologie předběhl dobu o 100 let, nejhezčí kamenná stavba na Ókinawě. Nagoya-jó (Honšú), období Edo, z let 1610 - 1614, zničen za 2. svět. války, nahrazen replikou. Nijó (Kyóto, Honšú; ni = dva, náklad, břemeno), před obdobím Edo, postaven r. 1603 jako rezidence šóguna Iejasu Tokugawy. Několik budov propojených nádvořími a zahradami. Odawara-jó (Honšú), před obdobím Edo, rekonstrukce dávno zničeného originálu. Okayama-jó (Honšú), před obdobím Edo, z r. 1597, podle převážně černé barvy přezdívan Havrani hrad, zničen za 2. svět. války a rekonstruován v r. 1966. Ósaka-jó (Honšú; osaki = napřed), před obdobím Edo, z r. 1583, na ploše 3,3 x 2,4 km, r. 1615 po ročním obléhání dobyt a z velké části zničen, obnoven r. 1620, dnešní replika s dochovanými původními částmi je z r. 1931. Shinabara-jó (Kjúšú; bara = růže), období Edo, z r. 1624, rekonstruovaný. Shúri-jó (Ókinawa; shúri = oprava), původní zámek okinawské královské rodiny byl nově postaven v 50. letech 20. stol. Sumpu-jó (Honšú), před obdobím Edo. Takamatsu-jó (též Tamamo-jó, Šikoku; taka = sokol, množství), před obdobím Edo, z r. 1581, vodní příkopy ze tří stran, voda přiváděna z moře. Tomigusuku - zámek (Ókinawa; tomi = bohatství, tómi = pohled do dálky), po bombardování Ókinawy za 2. svět. války jen ruiny. Tottori-jó (Honšú), zbytky hradu. Toyama-jó (Honšú; to = dveře, okenice, tó - věž), období Edo, rekonstruovaný. Tsuruga-jó (Aizu Wakamatsu, Honšú; tsuru - pták jeřáb, lovit, pověsit), před obdobím Edo, v r. 1965 byl kompletně rekonstruován. Uwajima-jó (Šikoku), období Edo z r. 1665, původně stál v těsné blízkosti moře, v důsledku nánosů a půdních kultivací je dnes od něj poměrně daleko. Yokote-jó (Honšú), před obdobím Edo, rekonstruovaný.

Použitá literatura: Colcutt, M. - Jansen, M. - Kumakura, I. 1997; Svět Japonska. Praha; Kolektiv 1998; Japonsko - průvodce do zahraničí, edice Globus, Praha; Obershaw, E.; Guide to Japanese Castles. <http://www.obershawonline.com/castle/guide.htm>; Takashi, Toyooka 1996 - 2000; <http://www.geocities.com/castlejapan>

Několik poznámek k dějinám hradu Bubnu

Veronika Bezděková

Historie hradu Bubnu u Plešnic je poměrně dobře známa, přece však v ní zůstalo několik bílých míst. Jedním z nich je dosud nezodpovězená otázka, kdo vlastnil v roce 1544 druhou polovinu hradu (první polovina tehdy patřila Jirikovi Chlumčanskému z Přestavlk) a co se s touto částí hradu stalo pak. P. Rožmberský se domnívá, že patřila někomu z rodu Chlumčanských z Přestavlk,

možná i několika z nich dohromady. Jako majitele hradu zmiňuje na konci 15. století Viléma Chlumčanského a dále poznamenává, že Chlumčanští měli mnoho potomků a že není zcela jasné, kteří z nich byli ještě syny Viléma a kteří již jeho syna Kryštofa - uvádí, že jsou připomínáni Jan, Jirik, Zikmund, Petr a Kryštof, jiný Jan, Adam, Zdeněk, Jarolím, Šebestián, Vilém a dcera Lid-

mila.¹³ Pokusím se nyní otázku majitele druhé poloviny hradu zodpovědět pomocí genealogie rodu Chlumčanských z Přestavlk.²⁹

Předkem Chlumčanských z Přestavlk byl Vlach z Přestavlk u Přeštic, připomínáný v letech 1358 - 1359 jako patron a s největší pravděpodobností i fundátor farního kostela sv. Petra a Pavla v Přestavlcích a donátor dominikánského kláštera v Plzni.³⁰ Jeho vnuk Racek z Přestavlk, který přesídlil mezi lety 1412 - 1422 na Chlumčany, sjednotil po smrti svých bratrů Vintřítě (Guntera) a Jana a jeho manželky Markěty Varlichové z Bubnu a Frymburku celý majetek ve svých rukou. Měl nejméně tři syny, protože v letech 1454 - 1457 uplatňoval jeho nejstarší syn Jan z Přestavlk nárok na dědictví po své tetě Markětě Varlichové jménem svým a svých (nejmenovaných) bratrů.⁴¹ Pouze jediný z Rackových synů (není hodnověrně doloženo, že to byl právě Jan) měl syny, bratry Viléma, Petra, Rousa a Mikuláše Vlacha. Všichni pozdější Chlumčanští z Přestavlk jsou potomky těchto bratrů, kteří (až na Mikuláše Vlacha z Přestavlk) porušili dlouholetou tradici jediného pokračovatele rodu a vytvořili tři rodové větve, které se potom dále větvily.

Zmínění bratři také začali nové období rodu vладыků (respektive v této době stále ještě panošů) z Přestavlk: získali k tradičně držným vsím (Přestavlk a Chlumčany) nově vsi Sulislav u Stříbra, Újezd nade Mží, Plešnice, Buksice u Plzně, do zástavy dočasně ves Lažany u Přestavlk a část lesa Vysoké u Chlumčan a koupili také výše zmíněný hrad Buben. Tento nárůst majetku byl způsoben především tím, že nejstarší Vilém vstoupil do služeb Jiřího z Poděbrad a pak i Vladislava Jagellonského, zatímco mladší Petr sloužil jejich zapřísáhlému odpůrci, vůdci jednoty zelenohorské Zdeňkovi ze Šternberka.⁵² Bratři sloužili znepráteným stranám zjevně z ekonomických důvodů, protože si mezi sebou i nadále udržovali dobré rodinné vztahy. Hrad Buben koupil na přelomu let 1470/1471 vlastně Petr, ale všichni sourozenci se na něj poté přestěhovali a v roce 1474 se po něm i psali.⁶⁰ Hrad však byl v době zvyšujících se životních nároků pro početnou rodinu příliš malý a protože v době jagellonské docházelo v Čechách obecně k rozpadu rodového nedilu a majetková situace rodu vладыků z Přestavlk byla v této době více než příznivá, bratři si před rokem 1477 společný majetek rozdělili. Hrad Buben si spolu s vesnicemi Újezdem nade Mží, Plešnicemi a Buksicemi u Plzně, pustou vsí Plevníkem a zástavou lesa Vysoké ponechal nejstarší Vilém, nejmladší Mikuláš Vlach získal Sulislav u Stříbra, o Chlumčany a Přestavlk se rozdělili Petr a Rous.⁷¹ Oba posledně jmenovaní však záhy zemřeli a zanechali po sobě nezletilé potomky, které vychovávali zbylí bratři spolu s vlastními dětmi, což poněkud znesnadňuje genealogii rodu Chlumčanských.⁸¹ Sirotky po Petrovi a Rousovi dokážeme nicméně postihnout lépe než potomky Viléma a případně Mikuláše (ten však zřejmě mužské potomky neměl), protože o sirotčích záležitostech bylo postaráno lépe než o záležitostech dětí "pod mocí otcovskou".

Po Petrovi zůstali synové Jan a Racek, jímž Mikuláš Vlach přenechal Sulislav a sám se přestěhoval do Přestavlk (k nimž získal do doživotní zástavy sousední ves Lažany). Zde také zemřel před rokem 1503 bez mužských potomků.⁹¹ Jan a Racek sídlili v Sulislavi ještě v roce 1508, ale roku 1510 byl majitelem zdejší tvrze již Jan Cehnice z Řičan, jejich příbuzný, neboť měl za manželku

Kateřinu z Přestavlk (nevíme, zda jejich sestru, sestřenicí či tetu). Racek je naposledy připomínán v roce 1510, kdy vedl spor s městem Plzní o dědictví po popraveném loupeživém rytíři (a svým příteli) Janu Bavůrkovi ze Švamberka, Jan si snad ponechal nějaký dvůr v Sulislavi, protože byl posmrtně v roce 1532 nazván Jan Sulislavský a získal část vsi Božkova u Plzně.¹⁰⁰ Jeho děti se ještě dotkneme v pojednání o Vilémových potomcích, s hradem Bubnem však již neměli společného nic.

Rous měl děti Markvarta, Václava a Dorotu. Dorota se poprvé provdala za syna Jiříka ze Zádubu na Cebivě u Tachova řečeného Cebivský a roku 1498 se o mladou vdovu ucházeli Jošt z Reichenštejna na Olešné u Tachova a Volf Žďárský z Chrástu na Žďáru u Blovic.¹¹¹ Mladší Václav vystřídal řadu sídel, např. Kumpolec u Tachova, Štěpánovice u Klatov, nějaký čas žil také u synů Viléma z Přestavlk na Plešnicích (1521), ale nakonec zakotvil natrvalo na vyžehněném statku Újezdu u Přeštic řečeném Purkartův. V letech 1542 - 1545 se po něm připomínali synové Jan (+ asi roku 1577) a slabomyslný Petr, Kryštof není nikde doložen.¹²¹ Starší Markvart zdědil Chlumčany a od strýce Viléma dostal část zástavy lesa Vysoké, ale oboje obratem ruky prodal a sídlil nejprve v městském domě v Dobřanech a potom u svého zetě Jiříka Vikharta ze Šanova na Skupči. Jeho synové Jan, Jiřík, Zikmund, Petr a Kryštof (dále měl ještě nejméně tři dcery, z nichž jménem známe Dorotu a Ofku) získali v roce 1536 zástavu 9 lánů polí ve vsi Nedražicích (ne však zdejší tvrz) a nakonec před rokem 1543 dostali od strýce Václava na Újezdě Purkartově (již jen Jiřík a Zikmund, Kryštof odcestoval do Litvy, kde před rokem 1563 zemřel bez potomků a ostatní bratři asi zemřeli, protože Jan na Plešnicích a později Slatině a Čisté není se stejnojmenným Markvartovým synem totožný) do zástavy ves Zemětice a pustou ves Bijadla, k nimž získali ještě zástavu pustých vsí Jicharců a Maškrova.¹³¹ S hradem Bubnem ani s blízkými vesnicemi Plešnicemi a Újezdem nade Mží neměli Rousovi potomci po roce 1526 již nic společného a ani předtím tu nic nevlastnili, pouze žili u Viléma a jeho synů.

Zhývají nám nyní pouze ti Chlumčanští, kteří byli potomky Viléma z Přestavlk na Bubnu a tedy dědici bubenského panství. M. Kolář se domníval, že "Vilém kromě dcery Ludmily měl syny Kryštofa na Bubně r. 1509, jenž byl r. 1549 již mrtev, Adama, Zdeňka, Jarolíma (1549), Jiříka r. 1544 na Plešnicích a Šebestiana r. 1543 na Buksicích".¹⁴⁰ Vilémovi potomci bohužel nikde nejsou jmenovitě uvedeni a tak nám nezbyvá, než se pokusit o jejich zjištění pomocí majetkoprávních vztahů. Vilém vlastnil hrad Buben a vsi Plešnice, Újezd nade Mží a Buksice u Plzně, když pomineme pustou ves Plevník, kterou roku 1493 prodal. Od roku 1474 sídlil na hradě Bubnu, kde je připomínán ještě roku 1502, po Buksicích se nikdy nepsal.¹⁵⁰ Kryštof (Kryštofor) z Přestavlk a na Bubnu, zjevně Vilémův syn, je připomínán 16. 10. 1508 jako svědek kláštera chotěšovského při zástavě Přehýšova a Šlovic Vilému Čermínovi z Chudenic.¹⁶⁰ V roce 1544 vlastnil tvrz a ves Plešnice a půl hradu Bubnu Jiřík Chlumčanský, který si tento majetek vložil do desek zemských a zároveň obnovil oddělení od svého bratra Kryštofa a jeho potomků.¹⁷¹ Kryštof a Jiřík tedy jistě Vilémovými syny byli. Jaké souvislosti s dědictvím po Vilémovi z Přestavlk můžeme najít u jeho dalších předpokládáných potomků?

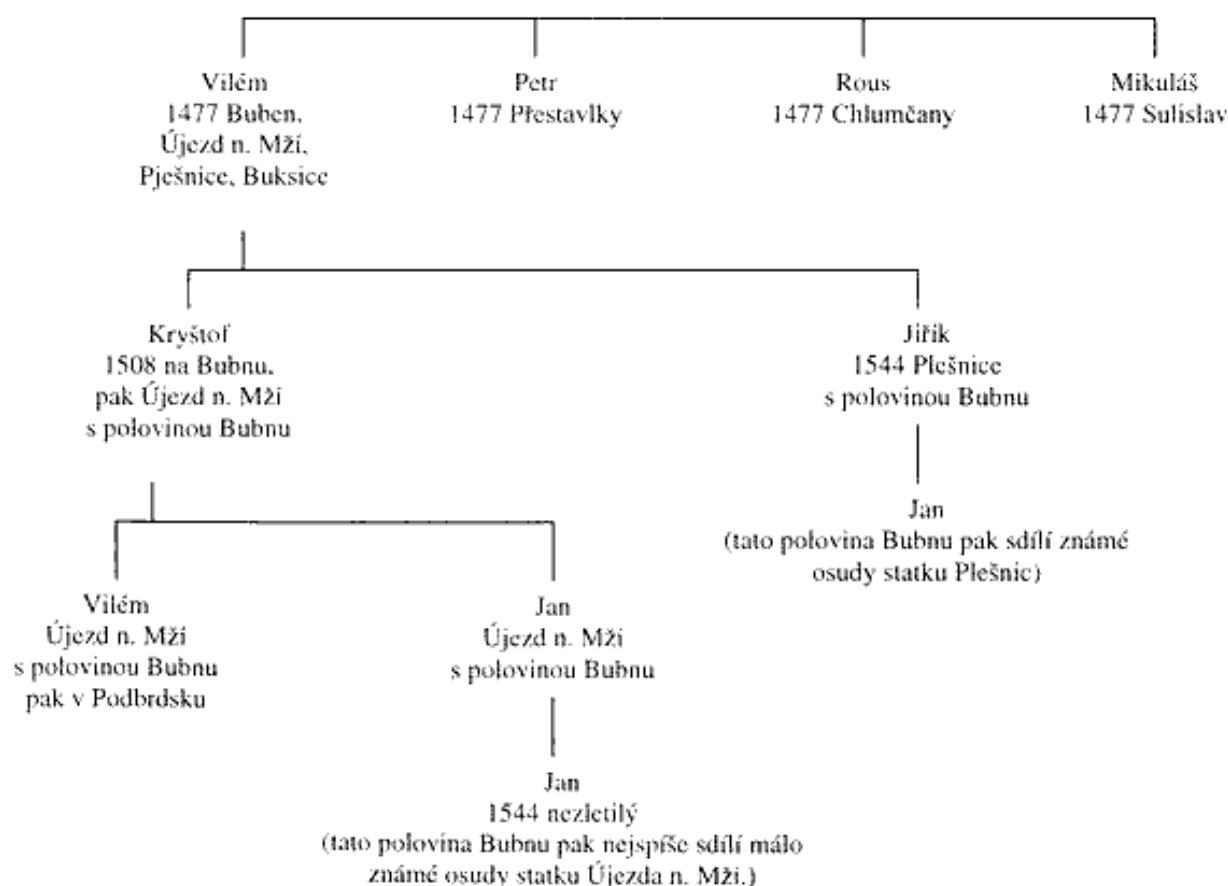
Šebestián Chlumčanský je považován za Vilémova syna kvůli jeho údajnému vlastnictví Buksic.¹⁸⁾ Majitelem této dnes zaniklé vsi a tvrže za Božkovem u Plzně byl v 2. polovině 15. století Jindřich Rous z Čemín a z Buksic, který je připomínán např. 21. 9. 1472 a svědčil mj. také při Vilémově potvrzování darování zástavy na les Vysokou Markvartovi v roce 1497.¹⁹⁾ Od tohoto člověka Vilém Buksice zřejmě koupil (nebo je vyženil s jeho dcerou, protože ves ležela mimo zájmovou sféru Chlumčanských a smysl její případné koupě nám není jasný), ale zanedlouho je opět prodal plzeňskému měšťanovi Janu Kladrubskému. Svědčí o tom závět tohoto měšťana, ve které Jan Kladrubský odkazuje 17. 1. 1504 vedle jiného majetku své manželce a dětem také Buksice za Božkovem, které koupil od Viléma z Přestavlk. Po dalších změnách v držbě nakonec roku 1540 koupilo pusté Buksice spolu se dvěma dvory v Božkově město Plzeň.²⁰⁾

Šebestián Chlumčanský prodal roku 1542 obci města Plzně dvory ve vsi Božkově. "jak je držel po svém otci a bratru, jmenovitě dvory Jana Ryby, Jíry, který se přiženil po smrti Matouše na jeho grunt, a jeden dvůr pustý", a také "v Buksicích, což tu má". Přeci jen tedy měl v Buksicích nějaký majetek. Svědkem této smlouvy byl syn Viléma z Přestavlk Jířik Chlumčanský na Plešnicích, takže by se mohlo zdát, že Šebestián logicky musel být Vilémovým synem. Ovšem tento Jířik Chlumčanský byl zároveň také (vedle Václava Chlumčanského na Újezdě, který ale před rokem 1543 zemřel) v roce 1532 poručníkem sirotků po Janovi "Sulislavském" a spravoval jejich dědictví, "kmetci

dvory Matouše Hejného, Jíry Trksy a Jana Ryby v Božkově", tedy tentýž majetek, který Šebestián roku 1543 prodával. Šebestián byl tedy synem Petrova syna Jana z Přestavlk na Sulislavi. Šebestiánův bratr Petr, o němž se v roce 1542 mluvilo jako o mrtvém, byl v roce 1541 zavražděn v jedné plzeňské krčmě bratry Albrechtem, Jířim a Joštem Týřovskými z Einsiedlu.²¹⁾ Šebestián se potom odstěhoval do jihočeské Volyně, kde žil v městském domě a měl syny Jana, Karla a Markvarta - nikdo z nich neměl s panstvím hradu Buben nic společného.²²⁾

Dalšími osobami, které jsou považovány za potomky Viléma Chlumčanského z Přestavlk, jsou bratři Adam, Zdeněk a Jarolím a jejich sestra Lidmila, kteří měli být připomínáni v roce 1549. Jedná se však o naprostý omyl, protože list Lidmily Přepyské z Přestavlk, na kterém je tento genealogický údaj založen, nese sice zdánlivě datum 1549, ale je adresován Petru Vokovi z Rožmberka na Bechyni. Přitom víme, že Petr Vok Bechyni koupil až roku 1569. V tomto dopisu se sice mluví o zemřelém Kryštofovi Chlumčanském, jedná se však o dvořana Petra Voka, který byl v rožmberských službách nejméně v letech 1562 - 1574 a roku 1575 půjčil Petru Vokovi nevelkou částku 150 kop grošů míš., o jejichž vrácení pak Lidmila Přepyská z Přestavlk ve výše zmíněném listu Petra Voka z Rožmberka žádala.²³⁾ Adam, Zdeněk, Jarolím a Ludmila Chlumčanští tedy v žádném případě nebyli Vilémovými dětmi, i když do genealogických souvislostí je prozatím zařadit neumíme. Snad by se mohlo jednat o potomky Petrova syna Racka z Přestavlk, nemáme pro

Bratři Chlumčanští z Přestavlk 1474 na Bubnu v nedělu

Chlumští z Přestavlk a jejich vztah k Bubnu

to však zatím žádné doklady.

Vilémovými syny a tedy dědici bubenského panství s největší pravděpodobností byli jen Kryštof a Jiří. Tomu nasvědčuje i fakt, že Jiří do desek zemských vkládá tvrz a ves Plešnice a polovinu hradu Bubnu, tedy přesnou polovinu dědictví po zesnulém Vilémovi z Přestavlk. Na otázku, kdo byl po Vilémovi majitelem druhé poloviny hradu Bubnu, však dává tento poznatek jen částečnou odpověď. Je nutné totiž také určit, kdo byli potomky druhého z bratrů, Kryštofa (Jiřík měl vedle dcer Lidmily, Veroniky a Doroty jednoho syna Jana, který po něm Plešnice s polovinou hradu Bubnu nejpozději roku 1549 převzal).²⁴⁹ Kryštof byl roku 1544 už mrtvý a zůstali po něm synové Vilém a Jan, od nichž se jeho bratr Jiřík majetkově oddělil a přiznal tak vlastnictví Plešnic a poloviny Bubna.²⁵⁰ Kryštofův syn Vilém podle M. Koláře měl sídlit v Podbrdsku "na Újezdě, Jenči a Tisovicích v l. 1526 - 64", ale podle mých výzkumů je poprvé připomínán až v roce 1534 v tituláři Brikešho z Licka jako Vilém Chlumčanský z Přestavlk v Újezdě,²⁶⁰ takže v této době sídlil s otcem a bratrem Janem na Újezdě nade Mží. Jeho bratr Jan tam také zůstával, zatímco Vilém se oženil s Markétou z Příbru na Jenči u Unhoště a na Jenči pak sídlil až do roku 1553, kdy Jeneč prodal. Nato 1557 koupil služebné manství Tisovice (dnes Čisovice) u Mnišku pod Brdy, ale v roce 1564 je zase prodal a o jeho dalších životních osudech nic nevíme. Jeho pravděpodobně jediný syn Jeroným žil roku 1575 v městečku(?) Stráži, jak vyplývá z jeho potvrzení otcova prodeje Tisovic.²⁷¹ O jeho dalších osudech nevíme nic, ale v majetkových pramenech se neobjevuje žádná zmínka o tom, že by vlastnil nějakou část hradu Bubnu.

Druhým Kryštofovým synem byl Jan. Poprvé je připomínán v roce 1536.²⁵¹ Psal se tehdy "Jan Chlumčanský z Přestavlk na Újezdě", což ovšem mohlo vést k záměněm se stejnojmenným Václavovým synem, který sídlil na Újezdě u Přestavlk. Proto se od té doby Václavův syn psal vždy "na Újezdě Purkartově", zatímco tento Jan "na Újezdě Hlubově". Že se v tomto případě jednalo o Kryštofova syna a o Újezd nade Mží můžeme odvodit z toho, že šlo o prodej dvora v Těchodělech nedaleko Bubnu a svědky této události byli Oldřich z Čichalova v Lipně (nedaleko Těchoděle) a Janův strýc Jiří Chlumčanský z Přestavlk na Plešnicích u Bubnu. Dál je Jan připomínán už jen dvakrát, v obou případech v roce 1544. Nejprve se svou manželkou Annou Kapounovou, kdy vystupoval jako svědek na komorním soudu,²⁷² ale ještě téhož roku byl svým strýcem Jiřím uváděn jako mrtvý a jako otec nezletilého syna Jana.³⁰¹ O Janovu synu Janovi pak nemáme žádné další zprávy. Nevíme o něm nic s výjimkou faktu, že nemohl být totožný s Janem nejmladším Chlumčanským, manželem Doroty Vlasaté z Domaslavi, který je připomínán v letech 1584 - 1606, protože tento Jan měl bratry Jindřicha, Kryštofa, Oldřicha a Václava.³¹¹ Ani nemohl být jednou osobou s Janem mladším Chlumčanským na Plešnicích, protože ten měl sestry Lidmily, Dorotu a Veroniku,³²¹ zatímco po Janovi na Újezdě Hlubově zůstal v roce 1544 jako jediný potomek právě nezletilý Jan.³³¹

Druhá polovina hradu Bubnu tedy zřejmě patřila k Újezdu nade Mží, sídlu druhého Vilémova syna Kryštofa a později jeho syna Jana, a potom se spolu s Újezdem asi dostala do rukou Broumů z Mifetic. Je možné, že

nezletilý sirotek Jan zemřel a jeho matka se za některého z Broumů z Mifetic provdala, tuto hypotézu bude ale třeba teprve dokázat. Největším problémem je fakt, že dějiny statku Újezdu nade Mží (Hlubova Újezdu) jsou velice nejasné, v jejich objasnění se ale skrývá klíč k dějinám druhé poloviny hradu Bubnu po roce 1544.

Poznámky: 1) Rožmberský, P.: Hrad Buben u Plešnic, Plzeň 1995, s. 16 - 17. 2) Veškeré zde uvedené údaje pochází z mé diplomové práce Chlumčanští z Přestavlk do poloviny 17. století, obhájené v roce 2001 na katedře českých dějin FF UK. 3) Registra decimarum papalium, ed. W. W. Tomek, Praha 1873, s. 89; LC (edice) 1, s. 69, 96; RBM (edice) 8/1-3, s. 224-225; Strnad, J.: Listář král. města Plzně a druhdy poddaných osad 1, Plzeň 1891, s. 84 - 85. 4) LC 7, s. 63, LC 8 - 10, s. 25; APH AMK Cod. 3-7, p. 85, Cod. 6-2, p. 115; Pozůstatky DZ (edice) 2, s. 129; AČ (Archiv český, edice) 2, s. 56, AČ 37-2, s. 987 - 99, 1017 - 1018. 5) Sedláček, A.: Zbytky register králův římských a českých z let 1361 - 1480, Praha 1914, s. 274, 280; AČ 5, s. 316, AČ 7, s. 671; Strnad, J.: Listář král. města Plzně a druhdy poddaných osad 2, Plzeň 1905, s. 169. 6) AČ 4, s. 476, AČ 5, s. 316. 7) Strnad, cit. v pozn. 5, s. 188, 263, 464; AČ 8, s. 490, 498, 500, 503, 516, AČ 32, s. 151; DZV 2 B 28v, 5 D 5, 250 F 7v; PAS (pozůstalost Augusta Sedláčka) rkp. 83, s. 80, PAS kartotéka r. 1536, 1544; Strnad, J.: Zaniklé tvrze a vesnice v okolí Plzně, PAM 16, Praha 1895, s. 773; Sedláček, A.: Hrady, zámky a tvrze Království českého 13. Plzeňsko a Loketský, Praha 1905, s. 163; Brikeš z Licka: Titulové stavu duchovního, panského i rytířského, Praha 1534. 8) AČ 6, s. 498, 513 - 515, 519. 9) AČ 8, s. 513, 515, 519, 530. 10) PAS kartotéka r. 1508, 1532; AČ 8, s. 544; ANM (Archiv Národního muzea) sb. CH; Strnad, cit. v pozn. 5, s. 616. 11) APH AMK Cod. 6-11, p. 118 - 119; Eršil, J. - Pražák, J.: Archiv pražské metropolitní kapituly 2, katalog listin a listů z let 1420 - 1561, Praha 1986, s. 154 - 155, č. 442; Procházka, Z. - Človec, J.: Hrady, zámky a tvrze okresu Tachov 1, Tachov 1988, s. 24. 12) DZV 1 B 27v, 1 J 14v, 2 C 5, 3 H 14, 3 H 22v, 6 G 6, 7 C 27, 8 A 25, 17 K 17, 80 G 29. 13) AČ 8 s. 514 - 515, 519, 553; PAS rkp. 133, s. 74 - 75, č. 156, rkp. 130, s. 14; Strnad, J.: Regesta listin šlechtických na Plzeňsku ze XIV - XVI. století, chovaných v museu Plzeňském, SH 2, 1884, s. 16, č. 75; DZV 7 F 27v; Palacký, F.: Zavraždění pana Albrechta z Podmokel, Lumír 1854 - 1, s. 12; AČ 19, s. 268, 380, 416, AČ 33, s. 28, 69 - 70, 125, 143, 181, 527; Holý, Z.: Chlumčany a jejich obyvatelé, Praha 1999, s. 40; DZM 91 P 5, 6v, 41 G 7, 41 N 1; SÚA SM C5/6. 14) Kolář, M.: Chlumčanský z Přestavlk, OSN 12, Praha 1897, s. 247. 15) AČ 4, s. 476; DZV 2 B 28v; KOMS 90, s. 544. 16) AČ 8, s. 543. 17) DZV 5 D 5, 250 F 7v. 18) viz pozn. 14. 19) Strnad, cit. v pozn. 5, s. 175; AČ 8, s. 519. 20) Strnad, cit. v pozn. 5, s. 464; DZV 3 L 11. 21) DZV 1 E 4v, 4 H 16; DZM 1 A 25, 1 S 3, 1 V 11, 13v; PAS kartotéka r. 1532. 22) Teplý, F.: Dějiny města Volyně a okolí, Písek 1938, s. 163. 23) SOA Třeboň, CR Chlumčanský. 24) DZV 9 B 17, 13 L 29v. 25) DZV 5 D 5. 26) Brikeš z Licka, cit. v pozn. 7. 27) DD 64, p. 396. 28) SÚA RKP 3471a-c, p. 424. 29) PAS. 30) DZV 5 D 5. 31) ANM sb. CH. 32) DZV 13 L 29v. 33) DZV DZV 5 D 5.

Hracholuský zámek

Jan Anderle

Nedávno vydaná brožurka z edice Zapomenuté hrady, tvrze a místa č. 24 s názvem Hracholuská kaple a zámek autorů P. Rožmberského a M. Novobilského je zejména přínosným pojednáním dějin statku. Záslužně se na podkladě vlastního průzkumu autorů zmiňuje o stavební podobě, vývoji a výzdobě kaple sv. Diviše, přičemž uvádí na pravou míru některé starší omyly, a dosti obsáhle se věnuje vlastnímu šlechtickému sídlu. V závěrečném poděkování zmiňuje můj přínos. Musím se přiznat k velkým rozpakům, které mně to působí.

Zjara roku 2001 jsem s přáteli a zároveň autory a nakladatelem uvedeného díla navštívil bývalý poplužní dvůr v Hracholuskách. Pozornost jme věnovali především nejhodnotnějšímu objektu areálu, jímž je pozdně barokně upravený zámček v jeho jižní frontě. Zdálo se, že o totožnosti objektu není pochyb. Zběžnou prohlídkou jsme se dotkli také jednopatrového obytného domu či nového zámku, který vznikl jako novostavba s novogotickými a pozdně klasicistními detaily za využití konstrukcí staršího objektu v 70. letech 19. století ve východní frontě dvora.

U starého zámčku jsem tehdy konstatoval základní projevy stavebního vývoje, které byly postižitelné obhlídkou, a zdůraznil jeho památkovou hodnotu. S překvapením proto zjišťuji, že autoři nakonec dospěli k závěru, který funkci tohoto objektu jako bývalého feudálního sídla zavrhl a jeho nesporný památkový význam dostatečně nezdůraznil.

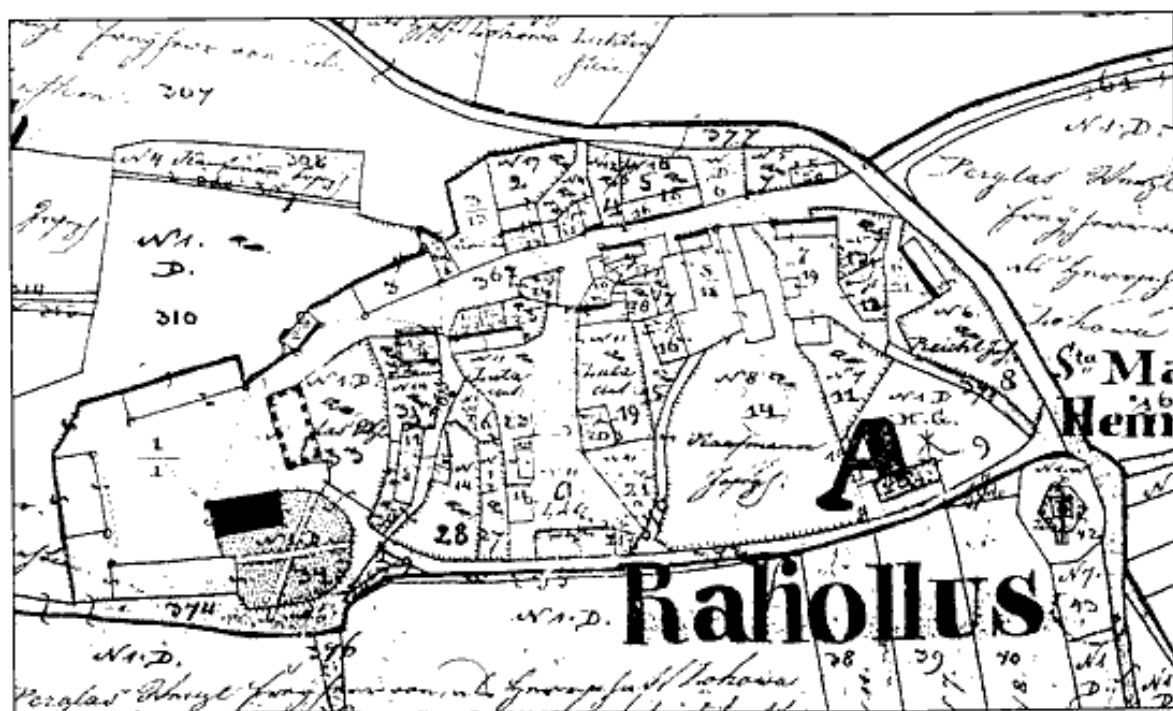
Brožurka se obrací k široké veřejnosti. V místě a u majitele areálu pak bude zřejmě dlouhá léta základem pro vytváření lokálního historického povědomí. Jen okrajový zájem uvedených autorů o objekt barokního

zámku a pomínutí jeho pravé úlohy mohou v těchto souvislostech přispět k jeho odsunutí z centra pozornosti, která jediná snad ještě mohla zvrátit jinak zřejmě již neodvratný zánik této stavby. Případné odstranění objektu pak bude pod dojmem citovaného textu nejspíš přijato jako zánik jakési druhořadé stavby bývalého dvora, aniž koho napadne, že obec tím ztratila někdejší šlechtické sídlo vyrůstající na bezmála čtyřsetleté tradici.

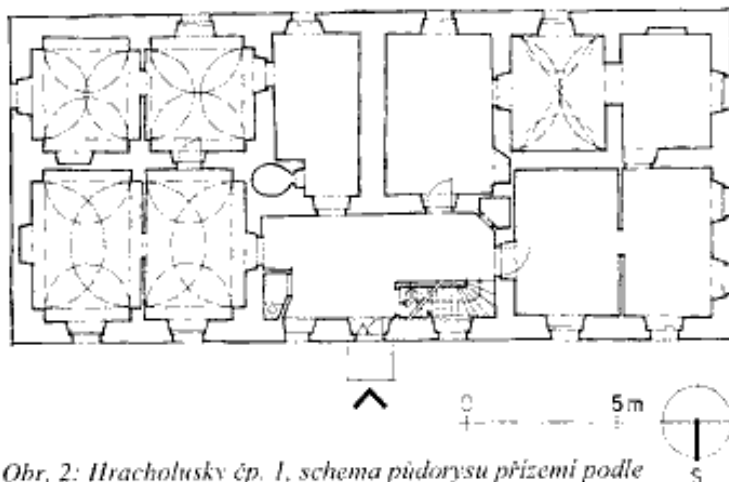
Starý zámek, jak si dovoluji dále pozdně barokně upravený objekt nazývat, je přízemní stavbou v podstatě trojdielné dispozice na obdélném půdorysu, orientovaném delší osou ve směru východ – západ. Západní díl je podsklepen. Stavbu kryje mansardová střecha. Budova se zachovala ve zuboženém stavu, který nicméně skýtá významné prvky historické původnosti.

Starý zámek stojí v jihovýchodní části bývalého poplužního dvora, rozloženého na svahu klesajícím do údolí Mže. Před vstupním průčelím se sklání k severu zpustlé dvořiště, před jižním stoupá prostor bývalé zahrady, do které shora v současnosti pronikají závážky. Východní frontu dvora tvoří patrová budova takzvaného nového zámku.

Situaci dvora v roce 1839 zachycuje stabilního katastru. Na místě nového zámku je vyznačena zahrada. Autoři brožury pracují s předpokladem, že na tomto místě mohly být v době pořízování mapy pozůstatky stavby, kterou měřiči jako ruinu nezachytili, a ta pak v 70. letech 19. století měla být využita v novostavbě nového zámku (Rožmberský, Novobilský 2001, 16). O domnělých troskách předpokládají, že mohly patřit zámku, který existoval v Hracholuskách od 2. dekády 17. století. Jeho lokalizaci na místo dnešního nového zámku opírají také o popis

Obr. 1: Hracholusky podle indikační skici z roku 1839. Starý zámek vyznačen černě, nový zámek ze 70. let 19. století čárkovaným obrysem.

Obr. 2: Hracholusky čp. 1, schema půdorysu přízemí podle zaměření Filipa Kasla a spol. z března 2002.

z roku 1711 (tíž, 10), kde se říká: „Stranou (od hospodářské části dvora – pozn. J.A.) při vjezdu je obydlí o dvou pokojích, třech komorách, kuchyni a sklepu a zahrada jen s trávníkem“. „U vjezdu“ však stojí oba objekty, zahrada prořatá křížem cestiček je na indikační skice z roku 1839 znázorněna u starého zámku (obr. 1), a také stručný popis místností lépe odpovídá této stavbě (obr. 2). Umístění starého zámku souběžně s vrstevnicí v horní části areálu lépe vyhovuje typologii residence, než svažité staveniště nového zámku, na kterém je budova položena delší osou po svahu pod vjezdem do dvora.

Jako argument pro ztotožnění staveniště nového zámku s místem sídla, jež se připomíná od 2. dekady 17. století, v uvedené práci také slouží starší jádro nového zámku. Význam tohoto jádra autoři zřejmě přecenili. Podívejme se na ně podrobněji. Za jeho součást lze považovat hlavně prostor čtvercového půdorysu v přízemí jihozápadního nároží nového zámku a snad také prostor sousední (tíž, 25). Místnost v nároží je opatřena valenou klenbou půloválného profilu s rozsáhlými styčnými trojbokými výsečemi. V souvislostech celku nového zámku působí archaicky. Ve vztahu k takto klenutému prostoru je souměrnost fasády dosažena jen za cenu silné deformace okenní niky sousedního prostoru. Chronologická citlivost uvedené klenby je malá, a datování tudíž nesebná. Obdobný typ klenby se v kombinaci s pláčkami uplatňuje v klasicistním stavitelství 1. poloviny 19. století například také v nedalekém Stříbře.

Na méně problémů tedy narazí výklad, který počítá s možností, že po pořízení mapy stabilního katastru v roce 1839, jež zde žádný objekt nezachytila, vzniklo ve východní frontě dvora nové pozdně klasicistní stavení dnes bezpečně neurčeného rozsahu, jehož součástí byla výše uvedená místnost. V 70. letech 19. století pak bylo využito při stavbě nového zámku.

Starý zámek je přízemní stavení trojdílné dvoutraktové dispozice se zčásti podsklepeným západním dílem. Kryto je mansardovou střechou na pozdně barokním krovu. K hodnotným prvkům vnějšku stavby se řadí profilované dřevěné římsy – mansardová a podstřešní, tato na Plzeňsku nyní již ojedinělá. Děle klasicistní dveře hlavního vstupu a pozdně klasicistní okna s dobovým kováním (z velké části narušená). Na fasádách lze sledovat jako nejstarší vrstvu, která na bílém podkladu uplatňuje tmavočervené prvky. Ji převrstvila omítka s hladkým povrchem upraveným kovovým hladítkem. ve

teré bylo při nároží ryskami vyznačeno kvádrování. Základní plocha tehdy byla obarvena okrem zlatým, kvádrování ilusivní nárožní armatury zvýrazněno bílou páskou. V klasicismu měla základní plocha průčelí reznou barvu, lesenový řád a rámování oken bylo bílé.

Vnitřek stavby si zachoval pozůstatky nepřímého vytápění někdejších kachlových kamen v pokojích a dymníkovou (černou) kuchyni s pecí. Pod omítanými podhledy byly prokázány barokní stropy s dvouvrstevným záklopem, v západním dílu zdobené polychromní malbou s motivy rozvilin, která navazuje na barokní malířskou výzdobu stěn. Její součástí jsou ilusivní architektonické prvky, v klenuté místnosti západního dílu dokonce výmalba, která měla navodit dojem zahradní besídky, kterou v koutech a u vstupu místnosti nesou ilusivní sloupy s hlavicemi na které sbíhá vegetabilní výplet klenby.

Nejnápadnějším dokladem složitějšího stavebního vývoje jsou dodatečně vložené pláčkové klenby ve východním dílu objektu, které pocházejí z doby kolem roku 1800. Mohou k nim však náležet také nepravidelnosti půdorysu a proměnná síla zdi. Také sklep byl klenut dodatečně. Klasicistní schodiště do podkrovní neodpovídá baroknímu stavu, samotný krov pak je dílem dodatečného pozdně barokního zásahu. Profilované dřevěné římsy bývaly častou součástí střech v Plzni. Datované exempláře odtud pocházejí z poslední čtvrtiny 18. a začátku 19. století. Podobně tomu je zřejmě též v Hracholuskách.

Starý zámek prošel ve svém vývoji raně barokní etapou, předpokládáme další barokní úpravy a rozsáhlou pozdně barokní adaptaci. Positivní vývoj stavby dovršila pozdně klasicistní etapa, která se s menšími zásahy dochovala až do 2. poloviny 20. století. Nyní zámek stojí na pokraji zániku.

Můžeme předpokládat stavební souvislost starého zámku se sídlem připomínaným zde prameny od 20. let 17. století, když podmínky pro jeho vznik se vytvořily pravděpodobně roku 1617. Jde o objekt jmenovaný roku 1711 „obydlím“ a vdovské sídlo z doby před polovinou 18. století, stejně jako o zámeček připomínaný před koncem téhož věku (tíž, 8 – 14).

Starý zámek představuje vedle kaple sv. Diviše nejstarší dochovanou stavbu v obci, architektonicky a památkově významnou, která obsahuje řadu hodnotných konstrukcí a prvků. Její nevelká avšak příznivě utvářená a situovaná hmota je klíčovou součástí bývalého dvora. Má urbanistický význam jako článek barokního záměru, ve kterém zámek a kaple na opačných koncích vsi vytvářejí protipóly jednoty vyjádřené cestou mezi nimi. Na jedné straně působí prvek světský – panské sídlo, na druhé sakrální – kaple, přičemž jejich propojení symbolické i skutečné, nebo také povznesení světského Božským, prostředkuje „svatá“ cesta. Nelze pohybovat, že současníkům byly tyto významy srozumitelné. Misto tak obdrželo ideový náboj, jenž se podílí na vytváření zdejšího genia loci. Shodě okolností, které vyplývají z historie statku, můžeme přičíst, že se jmenovanému záměru nedostalo velkorysejšího stavebního vyjádření. Dosud ještě trvajícím celku to, ovšem, neubírá půvabu.

Literatura:

Rožmberský, P. Novobilský, M. 2001: Hracholuská kaple a zámek. Zapomenuté hrady, tvrze a místa 2-4. Plzeň.

Drobnosti, dodatky, opravy, informace, zajímavosti, ohlasy

Podzemní chodby - fantazie či skutečnost?

Záležitost podzemních chodeb zůstává trvale jako vzrušující a romantické téma na hranici mezi fantazií a skutečností. Na středověkých hradech k budování těchto chodeb skutečně docházelo, většinou se však jednalo o chodby kratší, sloužící v nebezpečí jako ústupové podzemní komunikace. Delší chodby se stávaly velice nákladnou záležitostí. Náročnost budování chodeb byla závislá na finančních možnostech stavebníka, důležitosti obranného objektu a pak v neposlední řadě i na tvrdosti horniny ve které byla chodba ražena. Středověký horník zpravidla pracoval denně šest hodin a za tuto dobu při tvrdé hornině dokázal vysekat třeba jen několik centimetrů. Naproti tomu ražení chodeb v pískovci bylo mnohem snadnější záležitostí. Pro lepší představu o podzemních chodbách si připomeneme osm příkladů z českých hradů a tvrzí a tři ze zahraničních jeskynních hradů.

Podle místních pověstí měl být hrad **Bradlec** (o. Semily) spojen se sousedním Kumburkem (3 km) podzemní chodbou. Podle všeho měl Bradlec ústupovou chodbu ústící do svahu na jižní straně směrem k Jičínu. Podle bývalého, nedávno zemřelého okresního redaktora Kouckého byl vstup do této chodby patrný na jižním úbočí hory. Jako školní student se společně se spolužáky snažil do chodby proniknout, což se pro první úsek i podařilo. Další průzkum byl znemožněn tím, že se zpráva o tom dostala do školy, tato činnost zakázána a vstup zavalen. Dnes je těžké určit jeho přesnou polohu.

V suterénu bývalé johanitské komendy, pozdějšího hradu pak zámku v **Českém Dubu** (o. Liberec) je přímo přístupný začátek podzemní chodby tesané ve skále. Chodba snad podle Buhoslava Balbina končila na dnes zaniklé tvrzí (zámečku) v nedaleké Rovni.

V severní části vsi **Kluky u Mšena** (o. Mladá Boleslav) se zachoval sklepní zbytek někdejší tvrze, tvořící součást již zrušeného dvora. Kolmé schodiště vede do podzemí, kde jsou dvě boční kamenné valené klenuté sklepní místnosti. Střední portál vede do hrabě tesané kavery v pískovci, kde je údajně zasypané pokračování podzemní chodby. Touto chodbou bylo prý možné jezdit i na koni, jedna trasa vedla na Bezděz, druhá do Vrátna. I přes tuto nadsázku lze uvažovat o možném pokračování chodby.

Je řada svědků, kteří r. 1986 na autobusovém výletu Klubu Augusta Sedláčka do Českého ráje navštívili hrad **Kost** (o. Mladá Boleslav) a byli v podzemní chodbě končící zásypem pod dnešním rybníkem. Směr chodby je na sousední ves Libošovice. Při povodních se nedaleko železniční trati u zastávky Libošovice (směrem na Sobotku) propadla země a v ní zmizelo velké množství vody tekoucí z polí. Dodnes zde existuje kráter. Možná jde o zmíněnou podzemní chodbu.

Podle určité pověsti měla vést z hradu **Nistějky** (o. Semily) tajná chodba. Severozápadním směrem leží poloha Na sklepení a nejméně na jednom místě duní země (osobně zjištěno). O kus dál je v lese kuželovitý propad do dutiny, možná chodby (lépe řečeno asi před třemi roky byl), v okolí snad i další starší propady. Ve vzdálenosti 1,75 km je stavení Na zámku (Na zámčisti), dům v údolní poloze s kamenným valeně klenutým sklepením, je zde údajně místo zazděné podzemní chodby na Nistějku. Místo je snad spojeno se strážním zemské hranice, náleží keramiky z 15. století (ztracené nálezy pocházely údajně z 13. století).

Na tvrzí v **Samšíně** (o. Jičín) je ve sklepení zazděný portál, údajný vchod do chodby vedoucí na hrad Kost. Ze Samšiny je na Kost ovšem plných 16 km. Pozoruhodná je skutečnost, že výše jmenovaný kráter v poli leží na přímce Kost - Samšina.

Uhlejov (o. Trutnov) - dnešní zbytky hradu sousedí s takzvaným Dolním mlýnem. V suterénu tohoto mlýna je zazděný kamenný portál o kterém se říká, že je ústím podzemní chodby z jmenovaného hradu.

Ve sklepe částečně stojící renesanční, možná až gotické tvrze ve **Vsi** (o. Liberec), na samém konci Frýdlantského vý-

běžku, se nachází místo, kde je údajně zazděná podzemní chodba do místního kostela (vzdálenost asi půl km). Je zajímavé, že na starém plánu dvora v děčinském archivu je vidět v prostoru sklepení ještě otevřený vchod do této chodby.

Predjamský hrad (Slovinsko) - zbytky středověkého jeskynního hradu (Jamski grad) s přístavbou renesančního stěnového hradu, dnes muzeum. Hlavní epizodou z dějin tohoto hradu (vřazenou i mezi pověsti) je obležení odbojného rytíře Erazima Jamského v 15. století. Jeskynní hrad se nikdy nepodařilo vyhladovět, protože potrava byla do hradu dodávána upravenou krasovou chodbou. Hrad se vzdal až po smrti uvedeného rytíře, zasaženého náhodně dělovou koulí.

Puxer Loch (Rakousko, jižní okraj Štýrska), zříceniny dnes přístupného jeskynního hradu. Z hradní jeskyně má vést podle Pipera upravená přírodní dutina na druhou stranu hory a to jako krasová ústupová podzemní chodba. V tmavých koutech jeskyně jsem však její ústí nenašel. Z neznámého místa však vycházel zvuk sekání; podle toho by bylo možné soudit, že v oně chodbě právě byli jeskynníci pracující na jejím zprůchodnění.

Stein (Německo, Bavorsko), komplex hradu, jeskynního hradu a dvora východně od Rosenheimu. Dělicí částí je kolmá podélná skalní stěna přecházející až do převisů. Pod skálou stojí rozsáhlý dvůr, do skalní stěny byl vylámán dosud zachovalý jeskynní hrad a nad ním nad skalou na plošině stojí též zachovalý hrad, srpovitým valovým opevněním oddělený od okolí. Jeskynní hrad ve skalní stěně je s hradem na horní plošině propojen průchozí podzemní chodbou.

Ve zmíněných případech nelze vždy bez hlubšího průzkumu říci, zda jde opravdu o podzemní chodby, nebo zda jde o fantazie. Podzemní chodby ale skutečně existovaly. Na hradě Kost v takové chodbě řada členů klubu byla a v r. 1985 jsem v Ročence KASu publikoval výsledky výzkumu podzemní chodby na hradě **Kozlově** u Lomnice nad Popelkou (o. Semily). Jinak, mimo výjimek, zůstávají "tajné" chodby především na pomezí fantazie a skutečnosti. *Z. Fišera*

Nelechov - Melechov

Zřícenina tvrze Nelechova, zvaná dnes nesprávně Melechov, se dochovala na návrší u vsi Koutů, 4 km JV od Ledče nad Sázavou. Predikáty "z Nelechova" známe od počátku 15. století, od poloviny téhož věku je připomínána tvrz Nelechov, před polovinou 16. století byly tvrz a dvůr Nelechov, ves Kouty a další příslušenství přikoupeny k Lipnici a věžovitá tvrz zpusťla. Je vyobrazena na Heberově rytině a popsána Sedláčkem, je jí věnována stať v Encyklopedii českých tvrzí.

Humpolecká pobočka Klubu Augusta Sedláčka hodlá iniciovat opravu zříceniny, neboť její stav je alarmující. Shání proto veškeré informace o stavbě, především fotografie z období před rokem 1990 (kontakt: F. Kocman, Masarykova 858, 396 01 Humpolec). *Redakce*

Sběratel

Pan Zdeněk Kolářik, Legerova 30, 120 00 Praha 2, tel./fax: 24263021(zázn.), sběratel drobné heraldické grafiky, vlastní a dále rozšiřuje sbírku originálních exlibris heraldického motivu šlechtických rodů, církevních hodnostářů a řeholních řádů i kongregací, které měly nebo mají nemovitosti v Čechách a na Moravě. Sbírkou dnes obsahuje asi 300 exemplářů, z nichž nejstarší datovaný je z roku 1695. Sběratel má zájem o koupi, prodej a výměnu. *Redakce*

Opravy hradu Orlíku v roce 2001

V roce 2001 proběhly stavební opravy na hradě Orlíku nad Humpolcem v místech nejvíce narušeného zdiva, hrozícího destrukcemi. Na základě výběrového řízení stavební práce prováděla firma Tomáš Bělohlav - RANEP z Pardubic (firma opravuje i jiné památky - např. hrad Lipnici, tvrz v Proseči, a pod.)

V měsících červenci a srpnu tak byly provedeny opravy jižní části renesančního paláce (vpravo od vstupu do hradu). Zde došlo v loňském roce k destrukci části zdiva bývalého klenutého vstupu do sklepení, a částí obvodového zdiva. Přípravou před vlastním zajišťováním bylo odhalení rozrušeného zdiva archeologickým výzkumem. Výzkum proběhl za účasti studentů místního gymnázia ve dnech 25. - 29. června. Za jejich příkladnou pomoc děkujeme. Byly odhaleny zanikající detaily oken a dveřních vstupů do sklepení paláce o jejichž existenci jsme věděli pouze z drobných zpráv z vykopávkových deníků z roku 1941. Byly tak získány cenné informace o původní stavební podobě této části hradu. Vykopané a rozrušené zdivo bylo dále opraveno, zaklenut byl i sesutý sklep (původní vstup do sklepení).

Při odkrývání sutin byl v prostoru sklepa nalezen odtokový kanál, který odváděl srážkové vody z paláce a nádvoří na západní stranu vně areálu. Tato úprava, již byla zajištěna západní zeď renesančního paláce, dle dochovaných písemných zpráv pochází z roku 1935. Práce byly tehdy provedeny správou velkostátu Herálec.

Dále probíhaly v měsících září a říjnu opravy horního hradu. Zajišťováno bylo zdivo sklepení za druhou hradní bránou a úsek zdiva s objektem při staré bráně v podvěží. Prostor nad sklepní místností byl izolován a pokryt kamennou dlažbou. Práce zde si však vyžadují dalšího pečlivého úsilí v nadcházející sezóně, kdy dojde k archeologickému výzkumu zděných konstrukcí navazujících na opravenou schodišťovou špi a k jejich následnému stavebnímu zajištění tak, že práce proběhnou před započetím návštěvnické sezóny 2002.

Vlastní stavební opravy v roce 2001 byly financovány Městem Humpolec, které na ně vyčlenilo celkem částku 505 tisíc Kč. Poděkování patří Městu Humpolec za příspěvek správě hradu na nákup chemických WC, instalovaných na hradě od července. Na opravy byla ze státních prostředků také získána dotace ve výši 100 tisíc Kč.

Městu Humpolec patří velký dík za to, že si budou moji návštěvníci hradu prohlédnout další části hradní stavby bez nebezpečí úrazu, nám všem pak, že bude další část hradu zachována před jistou zkázou. Vždyť výčitek z vlastního provozu stačí pokrýt pouze drobné opravy a úpravy areálu za přispění dobrovolníků.

Správu hradu tak jako v předchozích letech prováděla společnost Castrum o.p.s. s řadou dobrovolníků a studentů. Byla prováděna základní údržba areálu a pořádaný různé kulturní akce pro veřejnost i pro studenty. Hrad byl otevřen v období červen - září, přičemž díky spolupráci s Úřadem práce Pelhřimov bylo možno rozšířit návštěvnické hodiny v září na celý týden. V roce 2001 tak branou hradu při klasičtém návštěvnickém provozu prošlo 3611 osob, dalších 1469 lidí se účastnilo kulturních akcí pořádaných správou hradu (středověké slavnosti, country večery, promítání diapositivů). Přes 400 osob shlédlo podvečerní divadelní představení "Bůh či ďábel" pořádané Městem Humpolec. Ve spolupráci s místním gymnáziem byly dále pořádané akce se studenty a dalšími dobrovolníky - přednášková činnost, víkend experimentální archeologie, dobrovolná pomoc při údržbě památek.

Blíže informace o dění na hradě si zájemci mohou opatřit na adrese správy hradu (Castrum o.p.s., Hradská 818, 396 01 Humpolec), nebo přečíst na prezentaci hradu ve výloze bývalé Květinčky na Horním náměstí vedle děkanského úřadu v Humpolci, případně na internetu na adrese: <http://www.humpolcak.cz>.

Správa hradu také iniciovala vydání publikace Hrad Orlik nad Humpolcem. Je zde podána historie a současnost hradu, doplněná množstvím obrázků a historických fotografií a řadou pověstí. Publikace je mimo jiné k dostání na Městském informačním středisku v Humpolci, bude též k dostání na jednotlivých novinových stáncích ve městě. *F. Kocman*

Těžko dostupný hrad Quinburk

Jednoho červencového odpoledne (28. 7. 2001) jsme přijeli do Vrba pod Pradědem a šli hledat za Mnichovem (část Vrba)

Hrad Quinburk, nejzachovělejší část zdiva (foto Z. Sadílek)

malé zbytky skalního hradu Quinburku. Sluníčko pářilo, hospod bylo poskrovnu a tak jsme brzy vešli do lesnatých kopečků okolo potoka Rudného a statečně stoupali na hřbet, po němž jsme se dostali k Sokolí skále. Ten den jsme marně hledali hrad, podařilo se nám ho najít až druhý den. Přespali jsme nad Sokolí skálou pod "širákem". Za jasného nedělního rána nás úzký chodníček zavedl přímo pod hrad. Z místa je znamenitý rozhled po okolí, rušený pouze vzrostlými stromy. Důkladně jsme vyfotografovali nepatrné zbytky zdí a sami sebe. Potom nastala cesta zpátky bez kapky vody, tu jsme si nakonec nabrali ze Sokolího potoka a vyšli u samoty Drakovna, odkud jsme pokračovali okolo hradu Kobrštejna do Rejvízu. Odtud pak autobusem domů do Žlína.

Hrad Quinburk vznikl patrně ve 13. století jako součást ochranného pásma proti možnému ohrožení území vratislavského biskupství. Hrad sám nebyl velký - asi 45 m dlouhý a 15 m široký. Jeho čtyřúhelníkový půdorys odpovídal povaze terénu. Tloušťka hradeb činila místy až 2,5 m a při stavbě bylo použito lomového kamene. K hradišti se na severní straně přimykala skála trojúhelníkového půdorysu, na níž jsou rovněž zbytky zdiva. Po jiných budovách, až na severozápadní část hradiště, nejsou stopy. Je možné, že hrad byl zčásti vybudován ze dřeva. Vjezdní brána, patrná ještě roku 1888, se rozpadla. Nedochovaly se ani drobné vykopávky z 19. století (keramika a železné předměty). Typologicky se dá říci, že se jedná o typický skalní hrad, doplněný dřevěnou zástavbou a využívající terén k přirozené ochraně. *M. Zikmund - Z. Sadílek*

K šedesátinám historika prof. PhDr. Vladimíra Wolfa

Prof. PhDr. Vladimír Wolf, jeden z předních východočeských historiků, pochází z královského věnného města Jaroměře, kde se 4. února 1942 narodil a kde také maturoval (1959). Zájem o historii, zřejmě podněcený také bohatými dějiny jeho rodiště, ho přivedl na Filozofickou fakultu University Palackého v Olomouci, kde vystudoval kombinaci historie - čeština (1959 - 1964). Již tehdy se podílel na regionálním výzkumu Trutnovska, jehož třibunou se stal (1963) dodnes (v posledních letech zřídka) vycházející sborník Krkonoše - Podkrkonoší.

Po roční základní vojenské službě v Liptovském Mikuláši (odkud si přivedl manželku) působil v Muzeu Podkrkonoší v Trutnově jako historik (PhDr. 1967). Na své rodné město a jeho historii však nezapomínal: tak již v 1. svazku sborníku Minulosti Jaroměře (1968) uveřejnil Úvahu o městské historiografii (spoluautor Z. Vašíček). Dále studie Cesty a cíle jaroměřského dějepisectví a Středověké opevnění města Jaroměře i materiálovou Historickou bibliografií Jaroměře, jejíž druhá část vyšla ve 2. svazku (1971), kde také nacházíme jeho stať Jaroměř v letech po husitských válkách. Autorská spolupráce na další publikaci (Jaroměř 1176 - 1976) mu již byla odepřena, protože za normalizace musel muzeum opustit.

Poté pracoval jako brigádník v Archeologickém ústavu Československé akademie věd a teprve v r. 1974 se mohl stát

podnikovým archivářem tehdejšího n. p. Textlen v Trutnově, kde začal, jakmile to bylo jen trochu možné (od 1976), vydávat sborník *Príspevky k dejinám n. p. Textlen* (později *Lnářský průmysl - Příspěvky k dějinám*). Od r. 1982 spolupracoval s celostátním sborníkem *Z dějin textilu*, po listopadu 1989 byl půldruhého roku náměstkem pro personální a sociální záležitosti s. p. Textlen Trutnov, v r. 1991 nastoupil na Pedagogickou fakultu v Hradci Králové jako vedoucí katedry historie, v r. 1993 se habilitoval a byl jmenován docentem, v letech 1996 - 1999 byl proděkanem Pedagogické fakulty Vysoké školy pedagogické v Hradci Králové, nyní zastává funkci děkana téže fakulty Univerzity (dříve VŠP) Hradec Králové, kde po předchozím profesorském řízení byl jmenován profesorem (listopad 2000).

Kolegu a přítele Vladimíra Wolfa znám téměř tři a půl desetiletí, tedy od sklonku 60. let, bližší přátelské a pracovní kontakty jsme navázali až v r. 1974, kdy jsme oba byli okolnostmi nuceni uchýlit se do podnikových archivů textilních národních podniků (Vladimír do trutnovského Textlenu a já do náchošské Tepny), kde jsme vydrželi téměř dvě desetiletí. Ačkoliv se Vladimír v této době věnoval převážně dějinám textilního, především lnářského průmyslu, neopustilo ho ani jeho dřívější zaměření na onomastiku a především na archeologii a také na castellologii, která s těmito disciplinami úzce souvisí. Navázal zde na své tištěné práce ze 60. let (na některých z nich se uplatnil jako spoluautor, např. známého archeologa PhDr. Antonína Hejny, CSc., který zkoumal opevněná sídla zejména v Podkrkonoší); Wolfovy stati se pochopitelně vztahují vesměs k severovýchodním Čechám, ale najdeme i tematiku např. středočeskou. Několik příspěvků zasvětil hradu Vízmburku. Autorsky se podílel rovněž na šestém (východočeském) svazku kolektivních *Hradů, zámků a tvrzí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* (1989). Významné je, že v několika případech mohl vyjít z vlastních archeologických výzkumů. V některých případech se pokusil o syntetizující pohled na vývoj osídlení na česko-slezském pomezí ve druhé polovině 13. století.

Vladimír Wolf je od roku 1985 také členem Klubu Augusta Sedláčka, nyní jeho pobočky v Hradci Králové. A tak mu jménem všech jejích členů (a vlastně celého klubu) přeji do dalších let - kromě zdraví - naplnění všech plánů (o nichž vím, že nejsou zrovna malé) na poli naší castellologie. Ad multos annos! (L.H.)

Castellologická bibliografie Vladimíra Wolfa (podle jubilejních výběrových bibliografií, in: *Pohledy do historie - Dissertationes historicae 1*, Hradec Králové 1993, s. 16 - 31, a *Vladimír Wolf et Opera Corcontica - Dissertationes historicae 6*, Hradec Králové 2002, s. 9 - 14 sestavil J.S.; úspornou úpravu provedla redakce).

1963: Počátky města Trutnova (s J.Kalistovou), *Krkonoše-Podkrkonoší*, 24-42.

1968: Archeologický výzkum na Bradle u Hostinného (s A.Hejnou), *Krkonoše* 2, 20-23; Hrst drobností z trutnovských desek manských, *Vlastivědná práce Trutnovska 1-2*, 301-303; Na Bradle skončeno, *Krkonoše* 3-4, 40; Středověké opevnění města Jaroměře, *Minulosti Jaroměře 1*, 172-184, Trutnov-Jaroměř.

1970: Loštické poháry na hradě Bradlec (s L.Jiráskem), *Severní Morava 19* (Šumperk), 52.

1971: Historicko - kartografické a ikonografické materiály Týnce nad Sázavou, *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 12*, 90-114; Zaniklá ves a tvrz Zátlučky na Královédvorskou lokalizována, *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 1-2*, 148-151; Jaroměř v letech po husitských válkách, *Minulosti Jaroměře 2*, 49-68.

1972: Lokalizace zaniklé vsi Zátlučky na Královédvorskou, *Archeologické rozhledy*, 439-440.

1973: Pomístní názvy při hradu Vízmburku u Úpice, *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, 4-5, 751-753.

1974: Hrádek na Bradle v dějinách východního Podkrkonoší, *Památky archeologické*, 404-411; K názvu hradu Rechenburku u Trutnova, *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 1*, 37-40; Archeologické nálezy v areálu týneckého hradu po výzkumu v roce 1969, *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 15*, 227-229.

1976: Gród "Rechenburk" kolo Trutnowa w północno - wschodnich Czechach, *Przyczynki do problematyki gorskich gródków na czeskoslaskim pograniczu w rejonie Karkonoszy*, *Acta Archeologica Carpathica XVI*, 137-144.

1977: K problematice středověkých hrádků ve východním podhůří Krkonoš, *Archaeologica historica 2*, 1977, 53-55.

1979: Vizmburská pověst o pokladu jako odraz historické reality, *Vízmburk 1279-1979*, sborník příspěvků k 700. výročí první zmínky o hradu, 15-30, Červený Kostelec; *Historická bibliografie hradu Vízmburku*, k.o. Havlovice, o. Trutnov; *Vízmburk 1279-1979*, sborník příspěvků k 700. výročí první zmínky o hradu, 31-43, Červený Kostelec.

1981: Předstihový archeologický výzkum na staveništi administrativní budovy OV KSČ v Trutnově (s J.Siglem), *Zpravodaj KMVČ v Hradci Králové VIII/1*, 33-49.

1982: Pokračování archeologického výzkumu v Trutnově (s J.Siglem), *Zpravodaj KMVČ v Hradci Králové IX/1*, 51-61.

1983: Bezejmenný hrádek u Vlčic (s J. Siglem), *Archeologické rozhledy*, 639-645; Záchraný výzkum na staveništi budovy OV KSČ v Trutnově v roce 1982, *Zpravodaj KMVČ v Hradci Králové X/1*, 48-49.

1984: Nástin dějin hradu Vízmburku (s J.Pelantem), *Vízmburk 2*, sborník příspěvků k dějinám hradu, 19-23, Červený Kostelec-Trutnov; *Hrad Rechenburk u Trutnova* (Příspěvek k poznání závěrečné fáze středověkého hradu), *Krkonoše-Podkrkonoší 7*, 1983, 251-256; Archeologický výzkum v Trutnově 1980-1981 (s J.Siglem), *Krkonoše-Podkrkonoší 7*, 1983, 267-301; Výstava *Vízmburk "1972-1984"*, *Zpravodaj KMVČ v Hradci Králové XII/1*, 122.

1987: Neznámá opevněná lokalita v Hajnici, okres Trutnov (s J.Siglem a L.Jiráskem), *Zpravodaj KMVČ v Hradci Králové XIV/1*, 76-87.

1988: Archeologický výzkum tvrze v Javorníku (okr. Trutnov) v roce 1987 (s J.Siglem a L.Jiráskem), *Zpravodaj KMVČ v Hradci Králové XV/1*, 112-125.

1989: Zjišťovací archeologický výzkum hrádku v poloze Hradě u Horních Štěpanic (s J.Siglem), *Z. Českého ráje a Podkrkonoší 2*, 7-14; Archeologické výzkumy na Trutnovsku v letech 1966-1986, *Krkonoše-Podkrkonoší 8*, 61-72; Anonymní opevněná lokalita v Hajnici-Kyji, o. Trutnov (Zpráva o zjišťovacím výzkumu z let 1985-1987), *Krkonoše-Podkrkonoší 8*, 91-102; Hrad, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI, *Východní Čechy* (spoluautor), Praha.

1993: Poodháňená tajemství Břečštejna (s J.Siglem), *Krkonoše 4/93*, 3-5; Archeologický výzkum hrádku Břečštejn u Vlčic (okres Trutnov) (s M.Cejpovou a J.Siglem), *Zpravodaj muzea v Hradci Králové 19*, 93-99, Hradec Králové; *Historie výzkumu středověkých opevněných sídel ve východním Podkrkonoší a jeho další úkoly*, *Listy katedry historie PdF VŠP 5*, 44-51, Hradec Králové.

1995: Některé netradiční historické prameny pro studium dějin osídlení, *Listy katedry historie PdF VŠP a Historického klubu 8*, 60-73, Hradec Králové; *Žižkova hůra ve Dvoře Králové*, *Královédvorské listy V/3*, 1; Archeologický výzkum středověkých hradeb v Trutnově (s J.Siglem), *Zpravodaj muzea v Hradci Králové 21*, 82-89; *Ještě o tvrzí v Batňovicích* (okres Trutnov), *Zpravodaj muzea v Hradci Králové 21*, 117-121.

1998: K problematice tzv. kolonizačních provizorií (Úvaha nad funkcí a fortifikací), *Castellologica bohemia 6*, 107-116, Praha; *Obléhač tábor u Vízmburku?*, Ad honorem Jaroslav Šůla, *Dissertationes historicae 6*, 255-260, Hradec Králové.

1999: Předběžná zpráva o archeologickém výzkumu hradu u Stárkova v roce 1999 (s R.Tichým a J. Tůmou), *Zpravodaj muzea v Hradci Králové 25*, 110-121; Osídlení kraje na česko-slezském pomezí východně od Krkonoš ve druhé polovině 13. století, *Acta Universitatis Palackianae, Historica 28*, 1998, *Sborník prací historických XVI*, 31-35, Olomouc; *Opevněné středověké stavby na území města Trutnova a integrovaných obeh*, edice *Odkazy sv. 2*, 48 s., Městský úřad Trutnov.

2000: K problematice kolonizace Trutnovska. Východočeské listy historické 15-16, 177-180; Osídlení kraje na českoslezském pomezí východně od Krkonoš v 2. polovině 13. století. Człowiek i środowisko w Sudetach. 1. Międzynarodowa Konferencja, 147-150, Wrocław. *L. Hladký - J. Slavík*

Už jste četli...?

V edici Zapomenuté hrady, tvrze a místa pod č. 24 vyšla závěru roku 2001 publikace o 32 stranách od P. Rožmberského a M. Novobilského nazvaná **Hracholuská kaple a zámek**, kterou je možné objednat na adrese Nakladatelství Ing. Petr Mikota, U Bachmače 10, 326 00 Plzeň.

V edici Průvodce historií západních Čech pod č. 7 a 8 vyšly v r. 2001 knihy J. Jánského **Kronika česko-bavorské hranice I (1400-1426) a II (1427-1437)**, připravují se díly III. - VI. Knihy o více než 300 stranách obsahují množství u nás dosud neznámých údajů z německých archívů, ikonografické prameny k opevnění měst a k podobě hradů na obou straních hranice i barevné fotografie s hraničními motivy. Podstatnou část tvoří obsáhlé německé resumé. Objednat možno na adrese: Nakladatelství Českého lesa, Z. Procházka, Vodní 18, 344 01 Domažlice.

P. Rožmberský

Členové zlínské pobočky KASu, pánové Milan Zikmund Aleš Hoferek chystají k 1. 4. 2002 vydání publikace s názvem **Čtyřicet čtyři slovenských hradů do báglu**. Jedná se o bedeker opatřený plánotrysy, perspektivními rekonstrukcemi, mapkami přístupových cest, doporučenými restauracemi v okolí a v neposlední řadě četnými černobílými fotografiemi. Publikace bude vytisknuta na křídovém papíře, opatřena tvrdými omyvatelnými deskami. Dílko je ojedinelou studií, dosud v tomto stylu nepublikovanou. A. Hoferek vyniká schopností zachytit "zub času" uměleckou černobílou fotografií a M. Zikmund mu neměně zdáně sekunduje v perokresbách perspektivních rekonstrukcí. Knihu možno objednávat na adrese pokladníka pobočky: Zdeněk Sadilek, Mikoláše Alše 450, 760 02 Zlín-Podhoří. Cena jednoho výtisku by neměla přesáhnout 300 Kč. Omezený počet kusů *J. Hoza*

Státní ústav památkové péče Praha vydal roku 2001 publikaci sestavenou J. Dejmkovou: **Bibliografie památkové péče za rok 1994**. Formát A5, 164 stran, Excerptováno bylo 120 časopisů, sborníků či monografií, mezi nimiž je i Hláska. Zájemci o bližší informace použijí tel. č. 02-57010144. Děkujeme za zaslání.

Památky středních Čech 15/2/2001. Časopis Státního památkového ústavu středních Čech v Praze. Z obsahu: J. Žizka: K podobě a stavebním dějinám hradu Vysokého Chlumce. Z. Hazlbauer: Poznámky k metodice stavebních konstrukcí replik gotických a renesančních kachlových kamen pro účely historických expozic v České republice.

Státní oblastní archiv v Plzni vydal v r. 2001 již sedmý ročník **Západočeského historického sborníku**. Formát A4, 385 stran, plány, černobílé i barevné fotografie. Z obsahu: E. Maur: Rezenská cesta a zemské stezky na Domažlicku. J. Jánský: Dějiny hradu Nového Herštejna a jeho držitelů. J. Úlovec: Tvrz a zámek Veselí u Janovic nad Úhlavou. J. Pelant: Vyobrazení města Plzně. Rokycan. Berouna a hradu Radyně. Žebráka. Točnicka a Křivokláta na vedutách Mathiase Gerunga z roku 1536. Děkujeme za zaslání. *Redakce*

Z hradu, zámku a tvrzi

(Informace převzaté z tisku nemusí odpovídat skutečnosti!)

Začátkem března 2002 zjištěny na hradě **Zvěřinec** (o. Přibram) až půl metru hluboké výkopy. Zbylé zřejmě po vykopání kovových předmětů nalezených pomocí detektoru. *P. Vlčnovský*

Léta chátrající rama hradu **Březiny** (o. Rokycany), upravená kdysi na romantický salón, se dočkala obnovy. Zdeněk Sternberk (potomek Kašpara Sternberka) nechal zburcované části zdíva dostavět, dochované stěny byly zpevněny a celek zastřešen. Hrad z 12.(?) století bude otevřen po prázdninách (Rokycanský deník 23. 2. 2002). *T. Makaj*

Zprávy z klubu

Rada

Kontaktní adresa: KAS, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň. Případné dotazy na jednatele Rady či na redakci Hlásky je možné vznášet na tel. 0604261000. Příspěvky, které nebylo možné zařadit do tohoto čísla Hlásky, budou uveřejněny příště.

Ve středu dne 5. června se koná od 18.00 hod. v salóňku (1. patro) restaurace U námořníka (u Centrálního autobusového nádraží v Plzni) **schůze Rady**. Předběžný program definitivní schválení novelizace stanov, posouzení konference Dějiny staveb 2002 a rozhodnutí o případném pořádání dalšího ročníku konference KASem, stanovení výše členské ceny Hlásky a poplatku poboček Radě na rok 2003. Představitelé poboček, kteří se nebudou moct jednání účastnit osobně, mohou se k navrženým tématům vyjádřit písemně nebo navrhnout další body k projednání.

Zpráva o činnosti v r. 2001: Rada zajišťovala vydávání klubového periodika Hlásky, zajistila na něj od města Plzně dotaci a v Hlásce publikujícím autorům poskytovala další ročník zdarma. Uspořádala další ročník konference Dějiny staveb 2001, konané v dubnu na zámku v Nečtiněch a od města Plzně získala na konferenci grant, který bude použit na financování sborníku příspěvků, jehož tisk společně s partnery Rada zajišťuje. Na schůzi Rady byla členská cena Hlásky a poplatek poboček Radě (desátek) ponechány na stejné úrovni jako v předcházejícím roce, rozhodnuto o pořádání konference v Nečtiněch v r. 2002, diskutováno o nových stanovách, respektive o jejich novelizaci a jejich zpracování po připomínkách z poboček zadáno právníkovi.

Zpráva o hospodaření v r. 2001: Zůstatek z r. 2000: 73884,12 Kč. Příjmy: 70191,80 Kč (za Hlásku 13391,50, desátek 4010, dotace na Hlásku 22000, dotace na konferenci 30000, úrok 790). Výdaje: 43387,60 Kč (na Hlásku 24800, poštovné 811, kanc. potřeby 111,30, na konferenci 12504,30, vedení účtů 5161). Zůstatek: 100688,32 Kč.

jednatel P. Rožmberský

pokladní J. Richterová

Pobočka Plzeň

Kontaktní adresa: KAS pobočka Plzeň, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň.

Dne 19. 1. 2002 se při příležitosti výročí úmrtí prof. A Sedláčka (15. 1. 1926) uskutečnil výlet do města Písku za účasti pěti členů pobočky. Na Sedláčkově hrobě na hřbitově sv. Trojice byla pietně rozsvícena svíčka a uctěna jeho památka symbolickou minutou ticha. Dále byl navštíven Sedláčkův dům v Žizkově ulici čp. 366 a několik dalších pamětihodností města. Návštěva Písku byla ukončena dobrým jídlem a pitím v hostině U Reimeru, ve kterém často sedával sám profesor Sedláček.

tzapsad V. Menčík

V letošním roce oslavit nebo oslaví křilatá výročí členové naší pobočky (měníci se tituly neuvedeny, dámy prominout): Tomáš Fruh z Domažlic 20 let, Miroslava Černá z Plzně, Petr Čížek z Hlinska, Martin Janoušek z Milostína, Luděk Krčmar z Plzně, Václav Menčík z Plzně a Radek Široký z Plzně 30 let, Roman Bečka z Plzně, Milan Frána z Kladrub, Jiří Hrnčíř z Částkovice, Jana Marková z Karlových Varů a Milan Metlička z Plzně čtyřicetku, Pavel Klouček z Ústí n. Labem, Arnoštka Noháčková z Rokycan, Zdeněk Novák z Domažlic, Vlastimil Piál z Plzně, Petr a Věra Rožmberští z Vochova a Jiří Tichánek z Kopřivnice abrahámovny, Bohumil Rošický z Praší a Viktor Viktora z Plzně 60 let. Do dalších let jim přejeme zdraví, úspěchy, pohodu a štěstí.

P. Rožmberský děkuje za všechna blahopřání, dary a překvapení, kterých se mu dostalo od členů pobočky při příležitosti oslavy padesátin.

Pravidelné schůzky od cca 16 hod. každou první středu měsíce v salóňku restaurace U námořníka byly obohaceny v lednu improvizovaným povídáním o případu zneuctění kobylky plzeňského rychtáře, kterým za onemocnělého plüvaného přednášejícího

zskočil M. Novobilský, v únoru přednášel I. Makaj na vážnější téma - o církevních dogmatech, V březnu pak seznámil V. Chmelff přítomné s rolí západočeských hradů ve třicetileté válce.

Jarní členská schůze se koná ve středu 17. dubna od 16.30 hod. v zasedací místnosti **Památkového ústavu** v Plzni, v Prešovské ulici (dům U slunce). **Pozor**, tedy nikoli v sále Západočeského muzea, který je po celý duben obsazený. Na programu bude přijímání nových členů, vyhlášení neplatících, diskuse o programu činnosti na rok 2002, upoutávka na jarní akce.

Jarní vycházka proběhne v sobotu 27. dubna. Už v 7.01 odjíždí z Hlavního nádraží vlak směr Praha. V Chrástu přestoupíme na lokálku do Radnice (lístky kupovat zpáteční Plzeň - Radnice, snad možnost skupinové slevy). Z Radnice půjdeme do 5 km vzdálené Svinné, kde si budeme moci podrobně prohlédnout obnovovanou tvrz předsedy pobočky pana Tomáše Karla a také nedostavěný zámek. Na zpáteční cestě si prohlédneme známou radnickou Kalvárii, zámek v Radnicích a možná i místní kostel či muzeum. Vedě T. Karel.

Jarní autobusový zájezd na Žluticko (předpokládané lokality a stanovené ceny uvedeny v minulém čísle) bude realizován pod vedením J. Schierla v sobotu 25. května. V 7.45 odjíždí autobus tradičně z parkoviště v bývalé Nádražní třídě (u býv. Planetária), návrat cca v 18.30 hod.

Zpráva o činnosti v r. 2001: Na klubových schůzkách mimo prázdniny zaznívaly přednášky na nejrůznější témata středověku, konaly se i mezischůzky. Na jaře a na podzim proběhly členské schůze s obvyklým programem. Při jarní vycházce byl navštíven hrad Věžka, při podzimní zámky Hradiště a Chocence. Jarní dvoudenní autobusový zájezd směřoval do širokého okolí Prahy, podzimní jednodenní na Chebsko. Členové pobočky aktivně přispívali do Hlásky a podíleli se na organizaci nečtinské konference. Všem funkcionářům a aktivistům vyslovujeme poděkování.

Zpráva o hospodaření v r. 2001: Zůstatek z r. 2000: 9527,25 Kč. Příjmy: 31781,50 Kč (16601,50 příspěvky a st. Hlásky, 15180 na zájezdy, 228 dary). Výdaje: 32318,50 Kč (za Hlásku 7051,50, desátek 2000, poštovné 5186, kanc. potřeby 92,40, za zájezdy 17988,60). Zůstatek: 9218,25 Kč.

jednatelem P. Rožmberský

pokladní J. Richterová

Pobočka Zlín

Kontaktní adresa: KAS pobočka Zlín, MUDr. Jiří Hoza, Dukelská 3975, 760 01 Zlín.

V závěru roku 2001 byla na výroční členské schůzi naplánována činnost na počátek roku 2002: 30. ledna přednáška na téma Románské umění ve Francii se zvláštním zřetelům na oblast Burgundska, Auvergne a Provence; na květen zájezd do polského Kladska.

Zpráva o činnosti v r. 2001: 6. ledna se konal zimní výstup na hrad Helštýn. 7. - 10. dubna se uskutečnila akce "Novohradské hory 2001", která měla podtitul "30-40-50", neboť byla zároveň oslavou kulatých výročí narození tří členů pobočky. Byly navštíveny Nové Hradky (rožmberský hrad), Cukněstěj (pozděně gotická tvrz), Horní Stropnice (románský kostel), Svěboly (renesanční tvrz), Žumberk (renesanční tvrz s opevněnou vesnicí), Pošešín (zřícenina hradu), Kaplice (historické město), Louzek, Velešín, Dívčí Kámen (zříceniny hradů), Zlatá Koruna (klášter). 5. května byla uskutečněna společná akce při slavnostním otevření expozice na zřícenině hradu Brumova (kulturní program, šermířská vystoupení). 9. června bylo pořádáno neoficiální dobývání hradu Lukova a 16. června se členové pobočky zúčastnili zájezdu společně se členy přátel výtvarného umění a knihy do Slavičína (muzeum), do Valašských Klobouk (muzeum) a na hrad Brumov - jako průvodci zájezdu působili členové pobočky PhDr. Jiří Koboutek CSc. a Pavla Hradilová. V prázdninový čas se několik členů zúčastnilo stěžejní akce roku - zájezdu do francouzského Burgundska a Auvergne, kde navštívili spoustu zajímavých památek převážně románského slohu (Provins, Pontigny, Auxerre, Vezelay, Avallon, Fontenay, Semur en Auxois, Semur en Brionnais, Clermont Ferrand,

Issoire, Dijon a další). 28. - 29. července výlet na hrad Quimbark. 7. listopadu členové pobočky M. Zikmund a A. Hoferek uspořádali přednášku a promítání diapozitivů na téma Slovenské hradby, která návštěvnosti předčila očekávání a kapacitu přednáškového sálu na zámku ve Zlíně. 7. 12. bylo uspořádáno předvánoční posezení členů pobočky v hostinci u Šišků v Kvítkovicích. Výroční schůze s valnou hromadou proběhla 13. 12. v přednáškové místnosti zlínského zámku, byla zhodnocena sezóna v r. 2001 a naplánována činnost na r. 2002.

Zpráva o hospodaření v r. 2001: Zůstatek z r. 2000: 808,60 Kč. Příjmy: 1030 Kč (čl. příspěvky, předplatné Hlásky). Výdaje: 1033,30 Kč (desátek, předplatné, poštovné, xerox). Zůstatek: 805,30 Kč.

J. Hoza - Z. Sadílek

Pobočka Praha

Kontaktní adresa: KAS pobočka Praha, PhDr. Jiří Úlovec, Tě. Milady Horákové 133, 166 21 Praha 6 - Dejvice.

Ve druhé části roku 2001 podnikla pobočka 11. - 12. 8. autovýlet do Durynska. Celkem 16 účastníků ve 4 vozech navštívilo po přejezdu hranice na Hoře sv. Šebestiána nejprve zříceninu Lobdaburg. Hrad z konce 12. st. s pěkně zachovanými detaily třipodlažního románského věžového paláce s honosným architektonickým vybavením leží v majestátní poloze na lesnatém hřbetu nad asi největším východoněmeckým panelovým sídlištěm v městě Lobeda. Následovaly návštěvy malebného vodního hradu Kapellendorf, původně z 12. st., se zajímavou expozicí durynské hradní architektury, a poté zřícenina skalního hradu Buchfart, vytesaného nejspíše ve 12. st. do vysoké levobřežní skály řeky Ilm u lázní Bad Berka. Zbytek dne vyplnila prohlídka centra starobylého Erfurtu s dómem přestavěným v pozd. gotice z pův. románské baziliky z 12. st. (bronz. svícen, zv. Wolfram z doby kol r. 1165). Následovaly obhlídky a prohlídky dalších kostelů a hist. budov města. Zaujal známý most Krämerbrücke spojující od pol. 12. st. břehy řeky Gera, v dnešní podobě z doby po r. 1325, na němž bylo v 17. - 19. st. postaveno 32 měst. domů, se zajímavým řešením vých. konce, kde se nad průjezdem mostní brány tyčí kostel sv. Jilji ze 14. st. Závěr obstarala prohlídka kostela a kláštera augustiniánů, v němž žil a působil v L. 1505-11 i později Martin Luther. Po noclehu v ubytovně zahájil nedělní program hlavní cíl cesty, výstava modelů francouzských kastelů na románském hradě Ronneburg v malebném městečku Weissensee se starými hrázdlenými domy a got. kostelem sv. Petra a Pavla z 12. - 17. st. Určité zklamání ze samotné výstavy však vynahradil vlastní hrad postavený na místě hradiště ze 6. - 7. st. v době kolem r. 1170, postupně restaurovaný teprve v nedávné době po utilitárním využití, s množstvím zajímavých románských detailů. Následná zřícenina hradu Eckartsburg z 2. pol. 11. st. (pobyty cis. Jindřicha IV.), v dnešní podobě z pol. 13. st., zaujala hezkou polohou nad městečkem Eckartsberg a hranolovou věží v nároží obdélné dispozice v sousedství výletní restaurace a pěkným výhledem na okolí. Nejmalebnějším cílem celého výletu byla jistě dvojice hradů Saaleck a Rudelsburg. Především díky nádherné poloze nad řekou Sálou mají oba objekty již dvoustoletou turistickou tradici. Saaleck zaujal charakteristickou siluetou dvojice válečných věží a Rudelsburg na vysoké křídové skále spadající strmě do řeky hranolovou věží v rohu obdélné dispozice s krásnou vyhlídkou a nezbytnou restaurací vyplňující zbytek hradního areálu. Závěr mimořádně úspěšného výletu obstarala návštěva historického Naumburgu a dómu sv. Petra a Pavla, s věhlasnými realistickými plastikami naumburské hutě z poloviny 13. st. Ve městě zaujal far. kostel v dnešní podobě z 15. st. s barbakánem postaveným na poč. 16. st.

Nejvýznamnější akcí druhé půle roku 2001 byl třídenní autobusový zájezd na jižní Moravu 21. - 23. září. První den navštívili účastníci nejprve obě zříceniny hradů v okolí Tasova - Hrádku a Dubu, poté shlédli opravenou tvrz Pyšel, prohlédli si zámek na místě hradu v Náměstí nad Oslavou, navštívili zříceniny hradu Lemberk v romantickém údolí Oslavy, obhlédli románský kostel v Březniku a navštívili krásné tvrzíště v Seno-

radech, odkud se na závěr dne vydali na zříceniny hradu Levno-va (zv. dříve též Ketkovský hrad). Po prvním ze dvou noclehů v komfortním penzionu v Rouchovanech u Dukovan zahájila sobotní program prohlídka známých vykopávek středověké vsi a tvrzí ve Mstěnicích, dnes dobře prezentovaných pěknými informačními tabulemi. Následovala prohlídka zámku v Moravském Krumlově s Muchovou Slovanskou epopejí, poté známého románského kostela v Řeznovicích u Ivančic a následně rozsáhlé zříceniny hradu Tempištejna nad hlubokým údolím řeky Jihlavy. Závěr dne poznamenaný nepřízní počasí byl věnován zříceninám hradů Rabštejna u Dukovan a Hořoubku, dnes těsně nad hladinou Dalešické přehrady. Nedělní zahájili účastníci raní obhlídkou místního románského kostela se samostatnou zvonici sloužící jako brána opevnění městečka v Rouchovanech. Následovala obhlídka románské rotundy v Plavči v sousedství zámku na místě tvrze a procházka na zříceniny hradu Lapikns nad romantickým údolím Jevišovky. Návštěvu Znojma využili účastníci individuálně k prohlídce expozice zámku či sousední kaple sv. Kateřiny či monumentálního kostela sv. Mikuláše. Poté si zvedli prohlídli nově opravenou renesanční tvrz Boskovštejn s dnes neznámou perspektivou (bankovní zástava), došli na rozlehlé zříceniny hradu Bukovina uprostřed rozsáhlého lesního komplexu a obhlédli opravený zámek v Hostimí u Moravských Budějovic. Závěr celého výletu, za jehož uspořádání patří již tradičně největší dík RNDr. Martinu Holému, vyplnila návštěva románsko-gotické baziliky sv. Prokopa v Třebíči, jejíž prohlídka s věhlasným portálem s románskou kryptou umocnil zasloužený výklad místního duchovního správce.

Program podzimních pravidelných schůzek i tentokrát doplnily přednášky s diapositivy. V září přednesli M. Holý a K. Šmídová výklad o karpatské dřevěné církevní architektuře východního Slovenska, jihovýchodního Polska a západní Ukrajiny a program zbyvajících tří schůzek doprovodily diapositivy s výkladem D. Houškové z cesty po jihoitalské Apalii.

Podle plánu činnosti na rok 2002 se konala 9. března jarní vycházka na Kralupsko, na 4. - 5. května je plánován **autovýlet do Německa** do krajiny jihozápadně a jižně od Erfurtu se zříceninami hradů Ehrenstein, Liebenstein, hradů Ranis a Kranichfeld, klášterem Paulinzella a skupinou hradů Drei Eichen - Wachsenburg, Eichen a Mühlberg. Noceh zajištěn v ubytovně v Erfurtu. Účastnit se mohou všichni motorizovaní zájemci, kteří se přihlásí telefonicky do středy 17. dubna na pražských tel. č. 33330221 (přes den), 7923313 či 20879737 (večer). Žádáme rovněž o nahlášení příp. volných míst ve vozidlech.

Cílem tradičního **zahraničního autobusového výletu**, vybraným tentokrát na základě hlasování členské schůze, bude ve dnech 3. - 9. 6. oblast jižního Tyrolska. Termín zájezdu musel být oproti termínu sděleném na únorové schůzi posunut s ohledem na otevírací doby tamních hradů. S návratem počítáme v pondělí v časných ranních hodinách, cenu odhaduje výbor na základě kilometrů a nabídky ubytování na 6000 Kč. Na březnové schůzi se bude diskutovat o možném prodloužení zájezdu o tři dny s odjezdem v pátek 31. 5. večer (zvýšení ceny asi o 2500 Kč). Závažnou přihlášku v podobě zaplacené zálohy ve výši 3000 Kč zasílejte laskavě nejpozději do konce dubna na adresu: Ing. Petr Valenta, Hněvkovského 2/1387, 149 00 Praha 4, zaplatit je možné i na klubových schůzkách v březnu a dubnu. Přihlásit se mohou i členové ostatních poboček.

Cílem **podzimního tradičního tří denního autobusového výletu**, který plánujeme na 20. - 22. září, bude opět jižní Morava. Cílovou stanicí by měla být krajina západně od Znojma s podjayskými hradů a Jemnicko.

Termínem konání **členských schůzek** konaných na obvyklém místě v budově Státního ústředního archivu na tř. Mládků Horákové 133 v Praze 6 doprovázených tradičními přednáš-

kami zůstává i v letošním roce vždy třetí středa v měsíci, pro zbytek I. pololetí tedy středy 20. 3., 17. 4., 15. 5. a 19. 6. od 17.00 hodin. Březnovou a dubnovou schůzku doplní dvoudílná přednáška RNDr. Holého o hradech rakouských Tyrol, jako obvykle hoňatě doprovázená diapositivy.

Zpráva o činnosti v r. 2001: Činnost pobočky sestávala z pravidelných klubových schůzek konaných s výjimkou letních měsíců vždy třetí středu v měsíci, doplněných celkem osmi přednáškami, dále lednové vycházky do okolí Litně, devítidenního autobusového zájezdu na západní Ukrajinu na přelomu května a června, srpnového zájezdu do Durýnska a tří denního autobusového zájezdu na jižní Moravu v září. K 31. 12. čítala členská základna pobočky 68 členů.

Zpráva o hospodaření v r. 2001: Zůstatek z r. 2000: 13305 Kč. Příjem: 218918 Kč. Výdej: 228756 Kč. Zůstatek: 3467 Kč.

Ing. Petr Valenta

Pobočka Brno

Kontaktní adresa: Dr. Jiří Doležel, Archeologický ústav AV ČR, Královopolská 147, 600 00 Brno.

Zpráva o hospodaření v r. 2001: Zůstatek z r. 2000: 711 90 Kč. Příjmy: 820 Kč (členské příspěvky, předplatné Hlávsky). Výdaje: 560 Kč (poplatek Radě 120, předplatné Hlávsky 440). Zůstatek: 971,90 Kč.

pokladník J. Sudílek

Pobočka Humpolec

Kontaktní adresa: Kas pobočka Humpolec, Hradská 818, 396 01 Humpolec.

Pobočka společně s Castrum o.p.s. pořádá 5. - 6. července 2002 (pátek a sobota) na hradě Orlík nad Humpolcem **Středověké slavnosti**. Požadavky na tržovce: dobový stánek a oblečení. Ubytování v ubytovnách v Humpolci nebo na hradě pod širákem či ve stanu, stravování v Humpolci, v obci Rozkoš nebo u hradního kucháře, příjezd ze st. síňice Humpolec - Havlíčkův Brod s odbočkou ve vsi Rozkoš, parkoviště na louce pod hradem. Informace na výše uvedené adrese nebo na tel. 0602857542

Pobočka Hradec Králové

Kontaktní adresa: KAS pobočka H.K., Ing. J. Slavík, Opatrného 845, 517 21 Týniště n. Orlicí.

V sobotu 15. června se koná jednodenní **výlet na středověká sídla na Mladoboleslavsku**. Výlet bude absolvován osobními auty, sraz účastníků bude jednak v 8.00 hod. před železniční stanicí Lázně Bělohrad a potom v 9.00 hod. na náměstí v Sobotce. V případě dobrého počasí je stanovena trasa po lokalitách: tvrzíste Solc, Solčec, Kněžmost, Kurovodec, Dobrá Voda I, H. spomá lokalita III, tvrz Lhotice, zříceniny hradu Zvifetice a Michalovice a tvrzíste Volenovice. Při zbyvajícím čase možno navštívit zbytek hradu na Chlumku. V případě mokrého terénu je volena trasa: renesanční tvrz v Obrubcích, tvrzíste Sukorady, zámek se sklepy tvrze Březno, zpustlý zámek-tvrz Studénka, tvrz Lhotice a dále viz první trasa. V případě velmi špatného počasí trasa: zámek-tvrz Vlčí Pole, sklepy tvrze Skašov, tvrzíste Sukorady, též Březno, avšak dále hrad v Mladé Boleslavi, podle možnosti hrad-zámek Nový Stránov a zřícenina Starý Stránov. Podle okolností ještě sousední lokalita (tvrz-zámek Krnsko, tvrzíste Strašnov, zámek Dobrovítce atd.) Výlet se tedy bude konat za každého počasí. lze očekávat i úpravy tras. Zveme též **členy ostatních poboček**, rodinné příslušníky a příznivce, každý si však musí zajistit dopravu. Kontaktní telefon v době výletu: 0737586377.

Z. Fišera

Uzávěrka dalšího čísla: 10. 6. 2002 (vyjde v první červencové dekádě 2002)

HLÁSKA, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka, ISSN 1212-4974.

Vychází čtvrtletně. Toto číslo vyšlo v 1. dubnové dekádě 2002

Šéfredaktor Petr Rožmberský, technický redaktor Ing. Petr Mikota, redaktor pro internet Roman Bečka (www.volny.cz/klubas).

Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň

Vydává Klub Augusta Sedláčka ze příspěví Magistrátu města Plzně

Registrováno pod zveřejněn. Ok. ÚmP 23/1991 350 výtisků